

LJUBEZEN IN ZAKON. SLAVOLJUB PODSLAPINSKY. ISTR.

Obstanek človeške družbe, človeškega rodu je odvisen od mejsebojnega občevarja spolov — od seksualnosti. To je tako jasna resnica, da je ni treba nikomur razlagati. Jasna in znana je ta resnica vsakemu človeku že od onega trenutka, ko se je zavedel, da so pripovedke, kako vaška babica lovi otroke iz lokve in ribnjaka, le prazne bajke.

No, kljubu vsej tej jasni resnici je mej nami strogo prepovedano javno govoriti ali pisati o spolnem občevarju, o seksualnosti. In ker se je »Slovenka« v minolemu letu predrznila, da je pisala tudi o tem predmetu, prišla je pri nekaterih naših strogih moralistih na indeks, češ, da širi nemoralno mej naš narod. »Pač med Nemci in Lahy ga ne najdeš z lepa lista, ženskega pa sploh ne, kateri bi tako dosledno in ravnodušno razpravljali (!) o seksualnosti itd., o vseh možnih umazanostih in najtužnejših zmotah človeške družbe....« Tako piše neki gospod v privatnem pismu.

»Kaj misli, da so črtice o prostitutkah hrana in štivo za naše ženstvo, izobraženstvo, mladino... Tako se izraža o moji črtici »Brez cilja«, priobčeni v lanskem letniku »Slovenke«.

Nikakor nisem navedel predidocih citatov z namenom, polemizovati z g. piscem onega pisma, navedel pa sem ta izreka, da se razvidi, kako zmešani pojmi vladajo mej nami Slovenci v tem oziru. Kakor iz naših mejsebojnih političkih bojov, tako se

razvidi tudi iz vsega našega kulturnega in socijalnega pokreta, da smo res pravi otroci v vrsti narodov.

Pravi in glavni smoter vsega gibanja človeške družbe je, da se človeštvo vedno bolj popolnjuje, da se dvigne posamezne individue do vedno večje stopinje omike, do vedno večje moralne popolnosti in gmotnega blagostanja. Le žal, da so baš oni narodi, kateri so se dvignili do danes do največje duševne omike in gmotnega blagostanja, pri vsem tem popolnoma zgrešili svoj pravi namen ter zagazili v največje blato nemorale.

Pod vsem zunanjim sijajem kulture in napredka skriva se velika gnjiloba. Človeška družba je bolna, zelo bolna; podkopana je v temeljih svojih. Človeštvo je demoralizovano. Demoralizovano je vse javno življenje. Pod krinko svetohlinstva skriva se naga nemoralna. Govoré o poštenju, kreposti, moralí, a v srcih so pohotneži in nesramneži....

In vse to naj bi gledali mirnim očesom, mirno dušo?

Ne, nikakor ne!

Bolje nego zvijati oči že ob sami besedi seksualnost, ob dejstvu, da se javno razpravlja o načinu spolnega občevarja, od katerega je odvisna poleg obstanka tudi sreča, blagor človeštva in človeške družbe, bolje nego ono zgražanje bi bilo, ako bi vsaki posameznik deloval po svojih močeh na to, da bi se način mejsebojnega občevarja spolov uredilo tako, kakor to zahteva sreča, dostojanstvo in čast človeštva. V svetem pismu čitamo pripovedovanje, kako so živeli izraelski očaki. A če bi danes tako odkritosrčno pisali, bi se naši psevdo-moralisti gotovo zgražali nad

*) Ker je to razpravo takorekoč izzvala »Slovenka«, priobčujemo jo v celoti, da-sí se ne strinjamo z marsikaterim izvajanjem iste. Ur.

tako »pohujšljivo« pisavo. O svetem pismu pa menda vendar ni še nikdo trdil, da bi se utegnil z njim pohujšati pameten človek. To tudi ni mogoče, ker sveto pismo so spisali od svetega duha navdahnjeni sveti možje. Tako smo se učili v katekizmu. Če pa je bilo dovoljeno pisati resnico svetim možem, zakaj ne bi bilo dovoljeno nam!

Toda ne! Pri nas ni dovoljeno pisati resnice! Naš narod je še otrok, zato treba paziti, da se ta otrok ne pohujša. On mora verovati vedno v vse one lepe pravljice, katere pripovedujejo stare ženice unukom svojim o dolgih zimskih večerih izza gorkega zapečka.

Kdo bi bil srečnejši od mene, ko bi bilo to mogoče! Kdo bi bil srečnejši od mene, ko bi mi bilo mogoče, da bi še danes veroval v vse one lepe pravljice, katere mi je pripovedovala moja, žal, prerano umrla blagopokojna mati! A zastoj! Ni mogoče! Zginile so one lepe sanje, zginile one lepe pripovedke. Sila dejstev in resnoba življenja so močnejše, nego so bile lepe mladostne sanje.

Dokler smo bili otroci, smo delali in mislili kakor otroci, zdaj smo možje, treba da delamo in mislimo kakor možje...

Tudi za naš narod nastopi zrela moška doba delovanja, in gorje mu, ako dočaka ono dobo nepripravljen. Zato pa je neobhodno potrebno, da se tudi našemu narodu pokaže svet tak, kakoršen je v resnici, a ne tak, kakoršen bi imel biti, kakoršen se kaže po fikciji.

Povdarjal sem že, da mi ni namen, da bi polemizoval z gospodom, iz čegar privatnega pisma sem navedel dva citata. Ono pismo dalo mi je samo posredni povod, da sem napisal te svoje misli, kot nekak uvod, ki pa se je preveč razširil — k današnji razpravi. Škodnje to menda ne, a dobro je vsekako, da se bistrijo pojmi. Mi imamo pred očmi gotovo vsi jeden in isti cilj: blagor in srečo naroda. Kaj želimo, v tem smo si toraj na jasnem.

Ostane nam še odgovor na vprašanje: kako? Tu pa se naša pota križajo. A to nič ne de! Cilji ostanejo isti in, če zastopamo in zagovarjamo vsaki svoje mnenje, to skupni stvari gotovo ne bo škodilo, pač pa se bodo bistrili pojmi. Glavno je samo, da ne pustimo, da nas bi prevladala strast.

In tu zopet ne morem kaj, da ne bi na vedel še enega citata iz onega pisma, namreč sledečega: »Dovolj poznam teh revic (namreč prostitutk), takega nastopanja (kakor opisano v črtici »Brez cilja«) — celo še pri 16-letni — pa nisem še videl; ali je to izvanreden slučaj, ali izmišljena polovica... tem huje«. Temu nasproti moram konstatovati, da je ona črtica, žal, popolnoma resnična. Zakaj navajam to? Jednostavno zato, da pokažem, da se tudi oni, ki menijo, da dobro poznajo svet, vendar dostikrat motijo. Res je tisti opisani slučaj izvenreden, a vendar je zopet res, da prostitutke, v katerih je že zatrt vsaki čut srama, vsaki čut človečnosti in človeškega dostojanstva, n a v a d n o tako nastopajo.

In ko bi šli nazaj ter bi preiskovali zgodovino teh nesrečnih žrtev človeških zmot, kam bi prišli? Navadno bi prišli do zaključka, da so one nesrečne žrtve padle, ko še same niso vedele, kako. Padle so enkrat in padale so nižje in nižje, dokler se slednjič niso zgubile v množini tisočero in tisočero zgubljenih življenj. Padale so, ker niso videle pod sabo brezdna, v katero so letele. In ko so bile v prepadu, niso si mogle več pomagati. In če bi stvar razmotrivali z drugega stališča ter se ozirali na psihološki proces, ki se je vršil v dušah teh nesrečnic, prišli bi do zaključka, da je v največ slučajih krivo na njih padcu nepoznanje sveta.

Spoznanje je sicer bridko, a spoznanje mora priti. Mi moramo spoznati svet, kakoršen je v resnici, a ne kakoršnega smo si predstavljali v svojih mladostnih sanjah. Zdravnik, ki hoče ozdraviti bolno telo,

mora spoznati pred vsem bolezen in njene vzroke in šele, ko je spoznal to, možno mu je najti primeren in uspešen lek proti bolezni. Tako je tudi z našo bolno človeško družbo. Le ako bomo spoznali vzroke, radi katerih ta družba boleha, ako bomo spoznali rane, katere jej spodjedajo njen zdravi organizem, le tedaj bode mogoče, da ta družba tudi ozdravi in se zacelijo njene rane.

Kako naj zboljšamo našo družbo, če ne poznamo napak, katere treba odstraniti, kako naj se izogibamo nevarnostim, katere nam prete, če teh nevarnosti ne poznamo?

Lepe, jako lepe so sanje, iluzije, ki so bile last naše mladosti. A to danes ni več mogoče. Spoznali smo svet, spoznali tudi prevaro. Spoznali smo, da so ljudje sicer dobri, da je pa družba slaba, pokvarjena, da so posamezni individui sicer dobri, da je pa svet hudoben. In ta hudobni svet, ta pokvarjena družba kvari tudi posamezne ljudi. Mi ljudje smo dobri, a smo pokvarjeni, a ker smo pokvarjeni mi, pokvarjena je tudi družba, katero sestavljamo mi. Družba je pokvarila nas, in mi družbo. Ako hočemo zboljšati družbo, zboljšati moramo pred vsem s a m i s e b e. To pa zamoremo le tedaj, ako spoznamo sami sebe, a do tega spoznanja pridemo le potom resnice. Resnica pa je le ena.

Naš narod je v svojem bistvu dober in v obče nepokvarjen. Kolikor pa je pokvarjen, pokvarjen je vsled upliva tujinstva. Zato vidimo, da je naš narod tam najboljši, kjer pride najmanj v dotiko s tujinstvom.

Zato je glavna naša dolžnost, da naš narod varujemo pred uplivi tujinstva, kolikor je to sploh mogoče ob dejstvu, da je ta narod obkoljen od vseh strani od mogočnega, njemu, njegovemu blagostanju, napredku in prosveti sovražnega tujinstva.

Vse, karkoli je prišlo našemu narodu od tujinstva, vse je bilo le v njega ne-

srečo.*) In samo krščanstvo, katero so označili našemu narodu frankovski in nemški duhovniki, doneslo je našemu narodu mesto odrešenja le tisočletno sužnost. Prava krščanska resnica došla je našemu narodu še-le od vzhoda.

Kakor pa je doneslo krščanstvo, katero so našemu narodu vsiljevali pred tisoč leti od zahoda, le pogubo in robstvo, tako ne doneso nič dobrega nauki, katere hočejo vsiliti mej naš narod dandanes pod krinko kulture, svobode in človeških pravic. Prekrasen dar je kultura, katere so deležni posamezniki, kakor celi narodi, lepa je svoboda, katero nam oznanjajo, imenitne so človeške pravice za onega, kateri jih uživa. A mi vidimo, kako hoté Angleži vničiti v južni Afriki mali, a hrabri narodi, opravičevaje to s krinko kulture, mi vidimo kako pobijajo »kulturni« Evropejci v Aziji tisoče in tisoče nedolžnih človeških žrtev, opravičevaje vse to s krinko kulture; mi vidimo, kako se našemu narodu odrekajo pravice v šoli, pravice v uradih in vsem javnem življenju, kako se odrekajo našemu narodu pogoji za duševno izomiko in gospodarski napredek — vse to pod krinko kulture. In čim smo vse to trezno razmotrili, je jasno, da se mi za tako kulturo ne moremo ogreti. . . . Mi vidimo, kako se v praksi izvaja načelo svobode, kako se pod krinko svobode uničuje gospodarsko šibkejšo po gospodarsko močnejših, mi vidimo, kako hoté pod krinko svobode uničiti močnejši narodi šibkejšo, opravičevaje vse to z naukom Darwina češ: šibkejši mora podleči močnejšemu . . .

Mi vidimo, kako hoté pod krinko človeških pravic zanesti v družbo nago nemoralo, trdeč, da treba človeka osvoboditi vseh vezi . . .

In potem . . . ?

Ali je možno, da se mi ogrevamo za tako kulturo, za tako svobodo, za take

*) O tej splošni trditvi bi se dalo debatirati! Ur

človeške pravice, kakor se nam pohujajo od tujinstva, od zapada?

Ne in ne!

Našo kulturo, našo svobodo, naše človeške pravice najdemo le v šamih sebi v — slovanstvu!

Zato pa tudi ni mogoče dovolj obsojati onih naših pisateljic in pisateljev, kateri hoté v naš narod po vsej sili zanesti zapadne ideje, zapadno kulturo, posnemajoč prav po opičje način pisanja pisateljev gnjilega zapada. In ravno v vprašanju, katero sem postavil na čelo tej razpravi, ravno v tem prašanju se pri nas mnogo greši. Na jedni strani hoče se propagirati svobodno ljubezen, po drugi se zagovarja civilni zakon. Saj tako se mora smatrati Daničin članek »Svobodna ljubezen in zakon«, objavljen v 1. št. lanskega letnika »Slovenke«.

V onem članku je pač mnogo resnic, a ako bi ga. Danica poznala bitstvo našega naroda, bi pač ne bila napisala sledečega odstavka: »Vkljub največji svobodi v izboranju zakonskega druga, vkljub najvestnejšega plemenskega izbora (Zuchtwahl), se bodo pa vendar vedno primerjali i slučaji mejsebojnih zvez, v kojih zakonci nikakor ne bodo našli zaželjene harmonije, bodisi da sta se varala uže pri izboranju, bodisi da sta se šele pozneje divergujoče razvila, da je moral nastati razkol med njima. V takem slučaju jima mora biti svobodna ločitev brez vseh zlih posledic, kajti naravnost kruto je vezati siloma dva človeka, ki si v vsem dočela nasprotujeta, kajti zakon, v kojem zakonca ne harmonirata, ni več zakon. Sama zunanja zveza še ne določuje zakona, marveč je le formaliteta. Bistvo zakona je veliko globlje, je notranja duševna zveza zakonskih, a kjer te ni, ne moremo več govoriti o zakonu. Pač pa je taka zveza človeškega dostojanstva nevredna ter ga poniža na nivô prostitucije. In ženska, ki vzame moža samo zato, da jo hrani in

oblači, ki nima gorkejšega čuta za njega, ki čuti morda celo še mržnjo do izvoljenca, je prodala svoje telo ravno tako, kakor ona nesrečna bitja s ceste, ki se vdajejo za denar.«

Vse to je gola resnica, ako bi ne bilo stavka, katerega sem podčrtal.

»Svobodna ločitev brez vseh zlih posledic?« Ali je to mogoče? Ne, nikakor ne!

Brez ozira na verski moment, brez ozira na dejstvo, da je naš narod strogo veren in drži zakon kakor svet, kakor v življenju nerazdružljiv, moramo se že z ozirov na človeško dostojanstvo odločno postaviti za nerazdružljivost zakona. Kako je mogoče misliti, da se bodeta zakonska, katera imata jednega, dva, tri otroke, da se bodeta ta dva ločila brez zlih posledic? Vzemimo vendar, da se dva taka zakonska ločita ter si »razdelita« tudi otroke. Oba se zopet poročita. Čez par let opazita oba para, da tudi to pot nista našla zaželjene harmonije. Zopet ločitev, seveda »brez zlih posledic!« Novo ločeni zakonci se zopet poroče, a ker so se »pozneje divergujoče razvili«, se je zopet pokazala potreba ločitve i. t. d. — z eno besedo: Čim bi prešla teorija o svobodni ločitvi zakona »brez vseh zlih posledic« v kri in meso človeške družbe, ne bil bi svet družega več, nego jeden veliki... Toda mase človeške družbe so še danes povsodi — in tudi tam, kjer je že upeljan civilni zakon — prešinjene uverjenjem, da zakona ni smeti smatrati kakor prosto pogodbo, katero se zamore poljubno razveljaviti, marveč, da je zakon zveza dveh ljudi različnih spolov, zveza posvečena z mejsebojno ljubeznijo zakoncev, katero zamore razdružiti samo smrt.

V obče se zamore trditi, da je na svetu prav malo nesrečnih zakonov, a tudi v istini srečnih je malo. Mej temi srečnimi zakonci pa gotovo iščemo zastoj one zakonce, kateri so se pred zakonom topili v sami ljubezni. Ljubezen pred zakonom nikakor še ni jamstvo za srečen zakon, pač

pa je premnogokrat ravno narobe. Sploh se žamore mirne duše trditi, da pri sklepanju ogromne večine zakonov ne odloča ljubezen, ampak drugi oziri, a kljub temu ni toliko nesrečnih zakonov. Seveda tudi one brezmerne sreče, o koji sanjajo neumni romanepisci, mešajoč s proizvodi svoje holne fantazije glave neiskušene mladine, one brezmerne, neskalsjene sreče ni. Kakor na svetu ni človeka, kateri ne bi imel svojih bridkosti, kakor na svetu ni človeka, ki bi vžival srečo mirno, neskalsjeno, tako ni tudi zakona, v kojem bi se nikdar ne pooblašilo. Vendar, ako sta zakonca pri sklepanju imela resno voljo stopiti v mejsebojno zvezo za življenje, lajšati eden drugemu težave in bolečine življenja, deliti mejsebojno usodo v sreči in nesreči, tedaj je gotovo, da taki zakon ne bode nesrečen. *)

Izjeme so bile sicer vedno in ostanejo, a po izjemah ni možno uravnati občnosti. Nemogoče je zahtevati, da bi po posameznih bolnih izrastkih človeške družbe uravnali razmere te družbe. Masa človeške družbe preširjena je uverjenjem o svetosti in nerazdružljivosti zakona, in ta masa tega bremena ne občuti. Masa principa nerazdružljivosti zakona sploh ne smatra za breme, marveč kakor nekaj povsem naravnega. In

*) S tem odstavkom oz. z nazori, ki nam jih g. pisatelj tu predločuje, se nikakor ne moremo strinjati. Pred vsem se nam zdi, da gospod pisatelj ne razločuje mej dvema pojavoma spolne ljubezni, namreč mej ljubeznijo, ki temelji zavedno ali nezavedno zgolj na telesnem čutenju, na seksualnem nagonu, in ljubeznijo, katere bistvo sestoji iz harmonije duš in teles. Taka ljubezen je prava in resnična, in edino ta ljubezen more in sme biti prvi in glavni, da edini pogoj zakonski zvezi. Temeljem take ljubezni skienjen zakon čisto gotovo donese zakoncema ono veliko srečo, v katero g. Podslapinsky ne veruje, ki pa vendar res eksistuje. Gosp. Podslapinsky sploh zavzema napram zakonu nekako, rekli bi, ekonomično stališče, ter posmatra zakonsko zvezo nekako tako kakor državni zakonik, t. j. kakor polnoveljavno pogodbo mej dvema spolno različnima individuumoma. A tako naziranje zakona je popolnoma krivo in za najvažnejšo in najsvetejšo zvezo, ki se nahaja mej ljudmi — ponižujoče. Ured.

to je dobro. Ker čim bi izginila iz mase vera v nerazdružljivost zakona, izginila bi iz sveta tudi morala.

Ako pogledamo okoli sebe, ako se ozremo po nesrečnih zakonih in po uzrokih istih, pridemo do uverjenja, da so v zakonu le abnormalni ljudje nesrečni, ter da so v obče le oni zakoni nesrečni, kjer je jeden del abnormalen, da so pa nesrečni tudi zakoni, ki so abnormalni že sami na sebi.

Nemogoče je misliti, da bode zakon, kjer je mož — n. pr. v nižjih slojih — pijanec, srečen. Pijanec je sam na sebi abnormalen človek, in gotovo je, da bode žena poleg njega nesrečna, pa naj je imela pred zakonom še tako veliko ljubezen zanj. Toda pijanost je bolezen družbe, posledica naših socijalnih razmer. Zbog vedno slabših socijalnih razmer, zbog vedno množčnega se proletarijata se tudi pijanost — v glavnem last najnižjih slojev ljudstva — vedno bolj razširja. Zbog tega pa ne smemo delovati za reformo institucije zakona, ampak delovati moramo za reformo socijalnih razmer, delovati za zboljšanje socijalnega stanja ljudstva.

Težko bodo srečni v zakonu ljudje, kateri so se navžili pred zakonom življenja v polni meri. Taki ljudje so navadno vzburljive nрави, hrepene po vedno novih efektih, in mirnost ter jednostavnost zakona jih ne bode zadovoljila...

Nemogoče je misliti, da bi bili srečni zakoni, v katerih sta zakonca zelo različne starosti, a istotako ne morejo biti srečni zakonci, kateri so si različni po svoji omiki, po svoji vzgoji, po svojih nazorih. A vsi taki zakoni so abnormalni, so izjeme. Izjeme pa ne morejo postati nikdar red, abnormalnosti nikdar princip. Zato tudi na podlagi takih izjem ni mogoče postavljati načel, da je za rešitev seksualnega vprašanja treba pripoznati zakonito rešitev zakona. Izjeme nana ne morejo biti merilo za občnost, pač

pa treba gledati da se izjeme kolikor možno omeji.

»Es gibt keine Regel ohne Ausnahme.« To je gotova istina bila, je in bo. Vendar se žamore reči, da so krive na izjemah mej zakoni, v katerih sicer zakonci niso brezumno srečni, pač pa mirni in zadovoljni, le naše bolne socijalne razmere.

Gotova istina je, da je kriva na nesrečnih zakonih v nižjih slojih ljudstva največ beda in njena verna tovarišica — pijanost! Gotova istina je, da je krivo na nesrečnih zakonih v boljših krogih dejstvo, da se zakoni tu ne sklepajo zbog mejsebojnega nagnenja*) ne z željo, da bodeta zakonca jeden drugemu pomagala nositi težo bremena življenja, ampak da pri sklepanju zakona misli vsak le na se. To pa velja ne samo o zakonih, o kojih sklepanju je bil poklican za pričo finančni minister in profesor matematike, ampak to velja tudi o zakonih, ki so bili sklenjeni v mejsebojni ljubezni. Da, tudi pri zakonih ki se sklepajo iz takozvane ljubezni, tudi pri takih odločuje v prvi vrsti le lastni »jaz«, želja in hrepenenje po brezmejni sreči, ktere na svetu ni. Toda to hrepenenje po brezumni sreči je osobito na strani deklic — samo posledica nebrojno prečitanih romanov, v katere polagajo nervozni pisatelji naše dobe svojo bolno fantazijo, a v obče tudi posledica nervoznosti naše dobe.

Ako pa skleneta mejsebojno zvezo za življenje dva pametna, normalna človeka, ki sta si prilično jednaka po svojih letih, po svojih nazorih, po svoji omiki, ki vrhu tega spoštujeta jeden drugega — ako stopita v zakon dva taka človeka z namenom, drug drugemu pomagati nositi »pezo življenja« in si mejsebojno lajšati bolečine,

*) V tem si gospod pisatelj malce nasprotuje, kajti višje gori je zapisal trditev, da velika večina zakonov se ne sklepa iz ljubezni, marveč iz vse drugih ozirov, a ti zakoni v obče vendar niso nesrečni — tu pa priznava potrebo »mejsebojnega nagnenja«, ki je — z drugo besedo — ljubezen!

Ur.

tedaj je gotovo, da bodeta ona živela mirno in zadovoljno življenje. Zato so povsem resnične besede velikega moralista naše dobe Leva Tolstoja ml., ki piše:

In šele s skupnim bivanjem žamore začeti prava ljubezen, ljubezen k tvoji ženi, k bodoči materi tvojih otrok, k prijatelju in tovarišu tvojega življenja. To je ljubezen... ki more obstojati in tudi res obstoji. Vendar spolna ljubezen, ona o kateri se govori, je bila najdena samo od pohotnežev, polu-bolnih ljudij telesno in duševno šibkih, katerih kakor bolehavih ni mogoče posnemati. In ako se zvežeš z mlado deklico, katero si zbral in katero ti je usoda odločila, tedaj porečeš sebi, porečeš celemu svetu in tej mladi deklici: »Vzamemte za ženo, obljubim ti, nikdar z drugo žensko kakor s tabo živeti. Obljubim ti, za te in tvoje prihodnje otroke skrbeti in te prosim, da mi isto obljubiš.« To je vera zakona, priprosta in jasna. In menim, da čim prej mož spozna potrebo zakona s stališča svojih rednih odnošajev s svetom, tem močnejši, zdravejši in krepkejši postane. Bolj čisti ko smo pred zakonom ostali tem srečnejše bo življenje naše!!

O MRAKU. MILA. TRST.

Daleč, daleč tam na jugu
palma vitka dremlje;
mehki vetrič krono njeno
ziblje in objemlje.

In ji pravi o deželi,
kjer doma je zima,
ki tako ledeno mrzlo —
težko roko ima

In o jelki zapuščeni,
ki tam daleč hira,
z mrzlim snegom ometena
žalostno umira.

Šepeta, da burja divja
lomi vitke veje;
da se toplo solnce nikdar,
nikdar ji ne smeje,

in da slavec pesmi mehkih
nikdar ji ne kroži,
v veke, v veke vitka jelka
osamljena toži.

Ah, in daleč tam na jugu
palma je zavela,
saj tako bi rada, rada
mrzlo jelko grela.

Morda včasih tudi tebi
rahla misel v duši
šepeta, kako med ledom
žitje se mi ruši — — —

V taki tužno-mehki uri
tvoja duša cela
rada bi me morda, morda
še enkrat objela.

PRI BRANJEVKI. ZOFKA KVEDER. PRAGA.

Branjevka, 50 let stara, močna ženska z globokim glasom.

Poslužnica, 60 let, suha in koščena.

Ana, triletno dekle.

Prostor: mala branjarija.

Poslužnica: Mila mi dajte in sodé. Dan na dan samo pranje, pranje! Danes tukaj, jutri tam, vse roke imam že odrgnjene.

Branjevka: Ja, denar se ne dobi zastonj.

Poslužnica: O ne. Moj stari se jezi, kaj se toliko ženem. A jaz mu pravim: jesti treba, delati treba. Čeravno bi človek tako zelo ne moral. Neumnost je bila, da sem se omožila, veste. S petinštiridesetimi leti, in tako starega moža! Saj nič ne rečem, ali boljše mi je bilo prej. Služila sem pri neki rodbini celih petnajst let. Nazadnje. In dobro se mi je godilo, človek je imel vsaj pošteno hrano. Sedaj se peham tako okrog po družinah, in verjemite mi, slabo je za par krajcarjev delati najslabša in najtežja dela povsod. In potem sem že stara, a on nič ne zasluži. Kaj bo, osem let je starejši! Vam se dobro godi, imate moža, ki je kaj vreden.

Branjevka: No vreden, ne morem reči, da ni. Najbolj znani postrešček je v mestu. In zasluži.

Poslužnica: Ja, ja, če bi bilo meni tako! Čegavo je pa to dekletce tukaj?

Branjevka: Bog vé, čegavo! Ničije! Iz bolnišnice je. Neka žena z dežele si jo je vzela. Tri goldinarje dobi na mesec, dosti ni, ali dekletce mi dopade. Človek bi si jo sam vzela.

Poslužnica: Iz bolnišnice je? Sirotica! Kake oči ima, tako modre in pametne. Jaz imam rada otroke.

Branjevka: Jaz tudi. Čisto se mi smili. Vse je preplašeno, sirotče! Nekje na deželi je bila, pa so jo poslali nazaj. Tista ženska je obolela, pa je ne more nič več imeti. En mesec je bila tukaj, sedaj si jo je vzela neka druga. Tak majhen otrok, pa tako iz roke v roko! Nobene matere! To so ženske!

Poslužnica: Nobenega srca nimajo. Bog vé, kaj je njena mati.

Branjevka: Bog vé. Nikdar ni vprašala za njo, so povedali gospodje v bolnišnici. Niti enkrat ne! No, ti ženi je všeč, ne bo si ji slabo godilo. Otrok nima, pa si jo vzame za svojo.

Poslužnica: Pa če pride mati po njo?

Branjevka: Spodila bi jo. Nobene pravice nima. Kaka je to mati, ako celo niti ne vpraša, ali njen otrok še živi ali ne.

Poslužnica: Res je, morda kje služi, pa se ne upa. Ti, ti, kako ti je pa ime? Kam pa pojdeš sedaj?

Ana: Se joče.

Branjevka: Pustite jo, čisto prestrašena je. Na, hočeš pomarančo? Glej, kako je rdeča!

Poslužnica: Vi ste dobri. No, otroke mora imeti človek rad.

Branjevka: Seveda. Vse življenje mi je žal, da nimam svojih. Pomislite, človek vsaj vé, za koga se trudi. Včasih sem tudi že mislila, da si vzamem jednega takega iz bolnišnice, ki nima očeta in nobene

prave matere. Samo se bojim, da mi, ko dete lepo odgojim in odredim, kdo ne pride in ga ne vzame. Človek se privadi, a potem je zopet sam.

Poslužnica: Imate prav! In kako se privadi! Jaz to vem. Služila sem v družini, kjer so imeli otroke. Jedno dekletce so imeli, jaz bi bila umrla zanjo! Sedaj se je že omožila. Dolgo je že. Še v povojih je bila, ko sem prišla jaz v hišo. Ja, v povojih. Dobro se še spominjam. Gospa mi jo je dala v roko in je rekla: Pazite sedaj na njo, to je moja najmlajša in najraje jo imam. Pa sem jo vzela; mala je imela petak v rokici, in gospa je dejala: Vzemite si, moja maluška vam daje, da boste bolje na njo pazili. Pomislite! In ko je shodila, dobila sem tudi petak. Ali rada sem jo imela! Naučila sem jo, prinesiti gospodu po obedu smotke in šibice, in zjutraj sem ji vselej dala novine, da jih je ona nesla k mizi. Zato mi je pa tudi gospod dal za novo obleko in gospa mi je kupila svilen ruto in fine čizme za god. Še danes mi je žal, da nisem tam ostala. In kako sem jo imela rada! Frida ji je bilo ime. Njeno fotografijo imam doma. Poslala mi jo je takrat, ko se je omožila. In pet kil fine kave in pet goldinarjev za sladkor! To je nekaj, ne?! O, bila je to družina! Dobri in bogati ljudje!

Branjevka: Da, in kako dobro se godi otrokom takih družin. Vsega imajo dovolj, odrasejo kakor v raju. Kako se imenuje družina, pri kateri ste služili?

Poslužnica: Prader, Prader!

Branjevka: Prader?!... Ali niso stanovali v Limburški ulici na vogalu?

Poslužnica: Da, ravno tam. V prvem nadstropju.

Branjevka: Ali vi, slišite, ti ljudje niso bili posebno na dobrem glasu...

Poslužnica: Kako...? Ne na dobrem glasu?!...

Branjevka: No da, imeli so sina, ki je bil velik — falot.

Poslužnica: Ne, falot ni bil, malo vesel je bil, ali dober, vam pravim, dober. Meni je dal...

Branjevka: Slišala sem, da je imel s hišino neko reč.

Poslužnica: No da. Bila je ničvredno dekle.

Branjevka: Meni se ni zdela nepoštena. Mlada je bila in lepa, ali pridna. In mladi Prader jo ima na duši, nihče drugi.

Poslužnica: No ja, zakaj je bila pa tako neumna! To je bilo zadnje leto, ko sem bila jaz tam. Pred osmimi leti, tako nekaj. Ali on je bil dober gospod. Mlad, ali dober. Pomislite, čisto iz sebe je bil, ko je slišal...

Branjevka: Lahko je bil, zakaj bi ne bil. Saj ima vsak nekaj duše v sebi, če ni že cela zver. Jaz že vem, kako je bilo. Spodili so jo iz hiše, ko se je zvedelo. In ona je tu nasproti stanovala, čisto pod streho. K meni je hodila včasih po kruh. Vedno je bila vsa objokana. Niti jednega krajcarja ji niso dali Praderjevi!

Poslužnica: Zakaj bi ji dajali?! Mogoče se niti ne vé, če je bilo vse res, kar je ona pravila. Taka dekleta...

Branjevka: Ne, o tem mi pa kar tiho bodite! Kar vem, pa vem. Revica, še sedaj jo vidim, kaka je bila. In moj Bog, takrat, ko je skočila z okna! Ravno tu na sredo ulice je pala. In kri je pridrla iz nje, iz vseh udov. Moj Bog!

Poslužnica: Molčite, molčite!

Branjevka: Mladi Prader jo ima na duši! To je bilo precej drugi dan, ko je prišla iz bolnišnice. Ljudje so se čudili, da še otroka ni vzela s seboj. Bi imelo vsaj mir, sirotče. In Praderjevi! Vse so utajili, in mladi se je še tisto leto bogato oženil. Kako vest ima tak človek!

Poslužnica: Ali bil je dobrega srca. Vselej mi je dal vsaj desetico, kadar sem šla kaj zanj iskat. In morda ni bilo niti res...

Branjevka: Kaj bi ne bilo res! Vi jih tudi preveč branite! Če so bili bogati, kaj pa je potem! Mladi je v mojih očeh jeden največjih ničvrednežev na svetu!

Poslužnica: O, tega pa jaz ne dovolim! Dober gospod, meni je....

Branjevka: Dober?! Če je pogнал ono siroto v smrt in če pusti, da se njegov otrok Bog ve kje okrog po svetu potika, brez matere in brez očeta!

Poslužnica: Samo dajte, dajte! Če jaz grem in mu povem, bode te še zaprti!

Branjevka: Samo pojdite, bojim se kaj! Zaprta gori, zaprta doli. Ali kar je res, je res! Tukaj je milo in soda.

Poslužnica: In tu denar. Čez Praderjeve pa ne pustim nič reči. Dobri ljudje so in bogati, meni je bilo dobro pri njih. K vam pa ne pridem več!

Branjevka: Pridite ali ne pridite, zaradi vas me ne bo konec. Dobro vas poznam. Samo za denar vam je! Dušo bi prodali za par krajcarjev. Svojega moža ste si vzeli tudi samo za to, ker ste mislili, da ima denar. No, pa ste se opekli. Lakomni ste in skopi, da je strah. Miličevko ste na smrtni postelji pustili samo, ker vam ni mogla več plačati tistih par borih krajcarjev za poslugo. Kakor da vas ne poznam! Dušo, dušo bi dali za groš! In Bog ve, kaj sta imela z mladim Praderjem! Vam je že zato toliko dajal, da ste molčali in tajili, da je on zavel ono ubogo siroto!

Poslužnica: O, o! Kesali se bode te, kesali! (Odide in zaloputne vrata.)

Branjevka: Kako razbija z vrati! Le čakaj! Vesela sem, da ne vidim več te stare lakomne babetine!

Ana: se joče.

Branjevka: Nič se ne boj, nič! Ti, ti mala revica, ti! Nič ti ne storim! Nič se ne boj, ne! Sirotica, mogoče tudi nimaš več matere! Ti, ti! In pa tacega očeta, kakor je ta Prader! To so ljudje! Daj, poglej me! In nasmejaj se, čisto malo se daj. (Vzame jo na roke.) Na, na, na! Hops, hops! Vidiš, se

že smeješ. Kdo bi si mislil, tak-le otrok je vendar nekaj posebnega. Ti dušica, ti! Me imaš kaj rada?

Ana: 'mam.

Branjevka: Glej, glej! Rada me imaš? Kar vzamem te, veš, kar vzamem. Daj, poljubi me.

Ana jo poljubi.: Cvikpusi. . .

Branjevka ginjeno.: Ti zlato, ti! Ne dam te proč, veš! Pa naj si ona žena poišče drugo, kaj ne? Se ti dopade tukaj?

Ana: Mahm. Pomarance. . .

Branjevka: Pomaranč ti dam, kolikor hočeš, vse ti dam. Daj, poglej me.

Ana: Cvikpusi?...

Branjevka jo poljublja.: Ti srčkano, srčkano! Kake rokice ima! Mehke, kakor žamet. Ti, otrok, ti! Moj Bog če bi bila moja!

ŽENSKES V RUSIJI. BOŽIDAR TVORCOV. KALUGA.

Ženske v Petrogradu so si pa le privojevale mal košček ravnopravnosti. V Petrogradu je društvo mnogobrojno i bogato . . . »društvo vzajemne pomoči i blagotvornosti.« V tem društvu so do zdaj zasedali i vladali le moški. Nedavno pa je bilo obšče zborovanje, ktero je mej drugimi važnimi sklepi ukrenilo tudi, da za naprej morejo v odbor zbirati se tudi družabnice društva, to se pravi: v odboru pojavijo se i predsednice, i dokladčice, in blagajnice i. t. d. Hudobni jeziki pravijo, da je tu merodajni motiv bila le varčnost odbora. Ženske zadovoljijo se neki z manjšo plačo za svoje delo, kar da društvu izdatne preostanke. Mi ne bomo presojali, je li res glavna smer odborova tu bila ekonomija na račun ženskih žuljev; nam je za zdaj dovelj začetka, kteri je v vsaki reči težaven; nadaljevanje pa zavisi od bodrosti i delavnosti prihodnjih odbornic ravno toliko, kolikor je vspešen konec ženske borbe

za svoje pravice, po mojem, v rokah božjih...

* * *

V Moskvi pa se je osnovalo novo blagotvorno društvo žensko: »obščestvo sester milosrdija vo inja sv. apostola Pavla.« Kakor vidite iz privedenega naslova, novo žensko društvo nosi pečat religiozno npravstvenega društva i taka bo, seveda, tudi njegova delavnost. Ustav društva je vlada uže odobrila, a ta ustav glavno svrhu društva smatra pomoč bolnim obojega spola, posebno bolnim iz bednih slojev družbe človeške. Društvo namerava zgraditi i urediti si obščezitje ili konvikt za te ženske, katere zahočejo kot usmiljene sestre posvetiti vse svoje življenje smerim društvenim, to se pravi pomoči trpečega človeštva. Pri obščezitiju bo zavetišče za otročiče bolnih ubogih staršev, bo bolnica i druge dobrodejne naprave. Staršej sestroj milosrdja, po ustavu društva, ostane do svoje smrti M. P. Nekrasova, koja si je pridobila največje zasluge, gmotne i moralne, za osnovo tega visoko človekoljubnega društva. Mehkosrčje, usmiljenje i ljubezen k bližnjemu so bile i ostanejo, po mojem, najnadežnejše osnove ženskega srca; emancipiranega, ili neemancipiranega, to pač nič ne znači, pač pa nepremeno — conditio, sine qua non: srca ženskega...

* * *

V 2. št. »Slovenke« za t. l. sem vam poročil zanimiv epizod iz delavnosti »društva zboljšanja usode ženske« v Moskvi. To društvo je uplivno, in ne bo odveč, če var. danes priobčim nekaj dat o njegovem zborovanju za min. 1900. leto. Organizacija društva se deli na tri dele, ili komisije, ktere premarljivo delujejo, vsaka v svojem okviru. Prvo mesto zanima komisija slovstva i vede, koja je napenjala vse svoje žile, da bi osnovala poseben literaren

fond, na stroške kojega bi izdajala cene i lahko umljive knjižice v pouk revnim, pa marljivim ženskam. Drugemu oddelu društva pravijo komisija ženskega dela i truda, koja se je bavila najbolj s tem, da je priiskavala umelim ženskam raznoterega, bodisi ročnega ili umstvenega dela, ktero bi jim davalo nujna sredstva k poštenemu življenju. Ta komisija je osnovala i uredila obščezitje, ili konvikt za bedne ženske z obščo platno obednico i vspomožnoj kaso, po vašem, menda posojilnicoy. K pomoči te komisije društva pribeglo je 31 ženskih. Tretja komisija društva nazivlje se spasateljnoy, to se pravi: pomagala je najbolj ženskam ili uže padšim, ili bivšim uže na robu prepadi dobrih ženskih npravov. Sama komisija je tožila, da se njeno tvorilišče usejano s trnjem i vsake baže teškočami. Izrazila se je, da bez kolonije-ubežišča na okrajnah mesta, ili pa zavsem na deželi njen trud ostane vselej i ničev i malo uspešen. Tu pa je gospa Golovina, predsednica vsega društva, posegla v besedo ter ponudila komisiji bezplatno košček zemlje v dve desetini, da bi na njej komisija mogla osnovati kolonijo-pristanišče z šolo i fermoy, a črez nekaj let i selsko-gospodarsko učilišče nižjega razreda. Seveda, je ves zbor radostno i hvaležno sprejel velikodušni dar svoje predsednice, tak samoodvrženo delajoče na prid zboljšanja ženske osode. Da bi društvo osnovalo i uredilo znosno tako poselbino zgubivših se revic, treba mu je vsaj 10 tisoč rub. Se li najde tak dobrotnik, koji bi bez ovinkov odvalil društvu tak izdaten prispevek, ili bo društvo primorano od zrna do zrna nabirati kopejične milodare za svojo pogačo žrtvam uzakonjenega razvrata i družbinskega greha, that ist the question — vprašanje, na ktero ne odgovori Hamlet, a srca dobrih i premožnih ljudij, kterimi Moskva se ni oskudela i obožala.

ZIMSKO POPOLDNE. ZOFKA KVEDER. PRAGA.

Meden, visokošolec, z malimi brčicami, odmerjenim ali zelo simpatičnim vedenjem. Vedno puši cigarete. — Pokašlja.

Trava, tehničar, z rudečkasto, mršavo brado, jako borno oblečen; nervozen govor.

Mal, jako siromašno opremljen kabinet.

Meden sedi v obnošeni zimski suknji na starem kanapeju in piše; nevoljno: Prosto!... Naprej!... Kdo pa trka, vraga?! Dalje!

Trava vstopi: Oprosti, motim?!

Meden: Ti?! Dolgo te že nisem videl. Kaj pa delaš? Drugič ne trkaj tako ponižno. Kričal sem, da vstopi, a ti le trkaš, in mene grlo boli. Prehlad!

Trava: Pazi in ne puši vedno.

Meden: Veš, človek je vsaj sit, če puši, in mene moje cigarete ne stanejo, toliko, kakor obed. Kako je mraz? No in ti niti svojega haveloka nimaš! To tudi ni pametno, ves zelen si.

Trava: Zastavil sem ga.

Meden: Zastavil?! Veš... Sicer pa meni tudi ni mnogo bolje. Na, puši!... Sedemkrajcarski je! Moja večerja, danes in jutri, če ne bo bolje.

Trava: Da, hotel sem te prositi... To pismo tukaj imam, daj mi za znamko!

Meden: Niti jednega vinarja nimam, prav nič!

Trava: Rad bi ga oddal. Očetu pišem. Denarja mi naj pošlje, da morem domov. Vse sem zastavil. Stanovanja že par tednov nimam svojega. Hodim tako okrog, v kavarni spim ali se h kakemu kolegi zavlečem čez noč. To ni več življenje!

Meden: In meni se ne godi mnogo boljše! Še niti jedenkrat nisem imel zakurjeno v sobi vso zimo. Včasih obedujem, včasih ne. Večerjam šalico mleka v kavarni; človek se vsaj ogreje, in naposled tudi čitam. Danes niti tega ne bo... Prehladil sem se, nekaj katar imam na sopilih, in želodec imam slab. Čuvajte se, pravi

doktor, pa mi predpisuje nekako dijeto. Močno hrano, pečenko, vino... Ironija!

Trava: Veš kaj, zastavi, če imaš kaj! Jaz ti ponesem v zastavnico, in potem mi posodi dve desetici; strašno bi jih potreboval. Obleko, čevlje, kar je...

Meden: Ha, ha! Je že zdavnej vse tam. Ena letna obleka, celo nekaj boljših srajc sem odnesel. Glej! (Odpre omaro, v kateri vise jedne same raztrgane hlače.) To je vse, kar imam!

Trava vstane: Mislim sem, da imaš vendar kaj... Grem pred univerzo, mogoče srečam kakega znanca. Moram koga dobiti! (Že pri vratih se vrne.) Ali malo še lahko posedim. Tako sem nekako utrujen! Saj te menda ne motim?

Meden: Kaj bi me motil! Nad menoj je učiteljica klavirja, ves dan, vsako uro same škele, škele. Glava mi brenči, ali moti me nič.

Trava: Ti si zadnje leto?

Meden: Da, še jeden semester, potem smo svoji. Če družega ne, vsaj jesti vsaki dan. —

Trava: Da, vsaj to! Glej meni se sploh vse tako čudno zdi. Kdor dela, temu ni treba stradati, pravijo. Kaj ne delam?! Kaj ni učenje delo? Vsaki brivski in čevljarski učenec dobi jesti. A nas jeden je star dvajset, dvaindvajset, štiriindvajset let, a nima toliko, da bi si kupil zemljo za zajutrek.

Meden: Res je! Ali vendar mi je nekako neprijetno, kadar mislim na svojo prihodnost. Tako strašno pač ne bo, kakor doslej, a tudi lepše ne bo, gotovo ne. Zdi se mi, da se imam pogrezniti v strašno prozo. Tako nekaj navadnega, vsakdanjega ima priti nad me. Kakor da bi v enem dnevu postal star. Nič sanj, nič projektov, nič fantazij, nič gradov v oblakih, samo pametna, trezna, suha gotovost. Sedaj si suplent, potem boš profesor, oženiš se pametno, prilepiš se na kak kraj in tam sediš, dokler si živ. In tudi tvoji ideali se počasi izjalove, postanejo navada in dolžnost. Sedaj

je vendar še nekaj drugače. Zabavljam čez ves svet, iz duše zabavljam; če sedim kakikrat v kavarni in čitam imeniten članek, sem vesel, kakor da sem ga sam napisal, in če gori na zadnji galeriji poslušam opero, sem bolj navdušen, kakor bom morda pozneje, ko bom čestitljivo sedel v parterju. Jaz mislim, da me tisto solidno življenje, za katerim se toliko pehamo, ne osreči. Sedaj sem nezadovoljen! nezadovoljen, nezadovoljen! In pravico imam zato. Pozneje ne bodem imel nobene pravega, tehtnega vzroka. Za svojo osebo namreč. Kaj praviš?

Trava: Nič. Z menoj je že tako daleč, da nič ne mislim, da mi je vse tuje, tako rekoč bedasto, vse naše poganjanje za ideali in osnovami in cilji — ali s kakimi imeni že vse tiste stvari našemljamo. Kaj pa mi vse pomaga? Vsa kultura in vsa naobrazba! Vse tisto! Obed hočem imeti in večerjo in posteljo za spanje!

Meden: Na, to je pa vendar nekoliko premalo, dovoli. Zadovoljnih ljudi nisem mogel nikdar trpeti. Kaj je na svetu, česar bi ne hotel imeti! Zadovoljni ljudje ničesar ne dosežejo, in skromni še manj. Ne za se in ne za druge. Poznam kolego socialista, ki pravi, da bi bil srečen in zadovoljen, da ima 30 gl. na mesec vse svoje življenje. Zato menda, ker je toliko stotisočev, ki imajo še manj. Neumnost! Kaj pa moreš ustvariti, koristiti, doseči s tridesetimi goldinarji! Trideset milijonov naj imam, potem bi se že videlo! S tem bi se delalo, dragi, delalo! Vsi kričimo proti kapitalu, ali kapital je potreben. Razložek je le ta, kako se ga uporablja. Da imamo mi tam doli pri nas kapitala! Malo drugače bi bilo. Glej, zakaj sem jaz bolan in lačen in na pol zmrznjen. Zaradi par borih goldinarjev! Morda nekoliko let mojega življenja pojde za deset, dvajset, sto goldinarjev. Nekaj let življenja! In ti! Ves zelen si od mraza in morda niti sit. Pisma ne moreš oddati, ti, naobražen človek, ki nisi tepc ali jeden

od ducata. Jeden groš, jeden groš! In če te jeden groš tako poniža, osramoti in ti tako rekoč v obraz pljune, kaj bi bril norce iz tisočev. Utopije nam nič ne pomagajo in vsa razjašnjavanja ravno tako nič. Fakta so tu! Fakt, da je kapital moč, prebita moč! Moj poklon pred kapitalom! Ne pred vsakim tepcem ali kramarjem, ki čepi na zlatu, kakor koklja na jajcih. Ali v rokah človeka je kapital nekaj! Ali bi se zavrtele, da imajo nekateri kaj srebra pod palcem! Bi videl! Ali tako stradamo in se potikamo po tih vražjih mrzlih luknjah, kjer se dobi jetiko in smrt, in če res kdaj pripelezamo na zeleno vejo, smo tako zmučeni, izsesani in izmozgani, da bi samo spali in počivali, če ne znorimo in se nam naenkrat ne zdi potrebno, valjati se v blagostanju, jesti in piti, voziti se na gumi-jevih kolesih in spati na svilenih blazinah v belih palačah. Sedaj bi nekaj bilo, ko smo še navdušeni in mladi, ko imamo še vere v sto ciljev in idealov, a sedaj smo berači, in še več kakor berači. O kapital, kapital! Kaj pa ti je, za Boga!

Trava omahuje: Hudo mi je. Že dva dni nisem ničesar jedel. ...

O MAJU ... MILA. TRST.

O maju sanjam rožnem jaz,
čarobe polnem maju;
s podobo tvojo v duši jaz
sanjarim ah, o maju.

Ko znal bi ti, ko znal bi ti,
gotovo bi se čudil, —
gotovo tvoj grohotni smeh
iz teh bi sanj me zbudil.

V LJUBEZNI ... MILA. TRST.

Po jezeru kroži samotni labod,
brez smotra nad vodo se ziblje; —
razpenja nad jezerom mračen se svod,
ob bregu se vrha vpogiblje.

In trstje šepče tam pesni tožné,
ah, moja jih duša umeje — —
v jezeru ljubezni mi kroži srce
brez cilja, brez sladke nadeje.

STRTI. ZOFKA KVEDER. PRAGA.

Ana, učiteljica francozščine, 25 let stara.

Ivan, kapelnik, 45 let star, s sivimi lasmi in upalim licem. Govori mirno, resignirano.

Ana pride v klobuku in uličnem jaketu. Odloži oboje na posteljo in utrujena sede na divan. Premišlja. Nakrat trpko vsklikne: In to bi naj bilo življenje! Mladost! Razburjeno trešči z glavo ob mizo in strastno zaplaka.

Ivan neopažen vstopi. Obstoji pri vratih: Toraj tako! Tudi ona! Stopi bliže in pogladi jo po laseh: Ana!

Ana se zdrzne, potem vzplamti: Ti!... Ti se upaš!... Nemo mu pokaže vrata.

Ivan: Idem naj?! Ne.

Ana: Idi, idi!... Idi! Čuješ, idi!

Ivan: Ne, tako ne grem.

Ana skrajno razburjena: Poberi se! Pojdi mi izpred oči! Kako se upaš?! O moj Bog! Vrže se na divan in brezupno plaka.

Ivan sede. Tiho.

Ana čez dolgo, mirneje: In kaj hočeš od mene?

Ivan: Hočem, da se vrneš k meni.

Ana: Hočeš...?! Ha, ha, ha!

Ivan molči in čaka.

Ana nestrpno: Pojdi! Kako dolgo hočeš še tu ostati? Ne vidiš, da ne morem prenesti tvoje prisotnosti!

Ivan: Ana!

Ana: Molči! Idi! Jaz ne pojnim, kako si mogel priti k meni! Ti k meni!

Ivan: Tvoj mož sem.

Ana: In ti me spominjaš na to! Ti!... Ti, ki si me onečastil, pomandal in oskrunil. Ti, ki si mi otroval mojo mladost, uničil me za vse življenje?! Moj mož?!... Moj krvnik si!... Moje prokletstvo!

Ivan mirno, z grenkim nasmehom: Da, bilo je sojeno tako.

Ana: Sojeno?! Ha, ha! Ko si bil dovolj blaziran, sit in truden, ko si bil dovolj slab in star v srcu in duši, ko si bil fizično že doigran, tedaj se ti je zahotelo miru, »družine«, »žene« — in prišel si k

nam po mene. Hotelo se ti je mladosti, svežosti, takega veselega, srečnega, sme javega otroka. kakor sem bila jaz. Ha, ha! O, moral si imeti peklenski užitek, ko si me pahnil do grla v blato, prav do konca me uničil, docela dobil! Kaj si napravil iz mene?! O, o! Divji joč.

Ivan po odmoru: Jaz ali drugi — končno je vsejedno!

Ana: Ti ali drugi?! Oh, in jaz sem toliko sanjala o sreči. Da nekdo pride in me pelje v nov svet, v svet poln čudežev in krasote. Nekdo, ki je močan in blag, nekdo z veliko sveto dušo, mož z močno voljo in otroškim srcem. Pa si prišel ti. O, ti si poznal ženske! Kako ne?! Ah, naužil si se jih, najboljših in najslabših. Naužil do sitosti. Gazil si po njih, brutalno, kakor živina po rožah. Niti vedel nisi, koliko si jih pomandal in ugonobil. A nazadnje so i one tebe uničile. In tebi se je zdelo, da je čas odnehati. ... Namreč, mislil si: napravimo si dom, gnezdo, kjer si človek odpočije, kjer je negovan, kjer ima postrežbo in oskrbo v bolezni in starosti, kakor se je ne more zahtevati od poslov, od plačanih ljudi. ... Tudi je pozicija oženega človeka selidnejša, bolj ugledna napram družbi. ... Pa si prišel po mene. Ni ti bilo težko. Moj Bog, nisi bil grd, in tako moški, tako odločen! Kako sem te spoštovala! Kako sveta, obožujoča je bila moja ljubezen! Ha, ha, ha... Nervozen, histerističen smeh. — No, ti molčiš? Ali se ne smeješ z menoj? Ah, kako krasno te je morala zabavati moja naivna ljubezen. Neprecenljiva šaloigra, kaj ne?! In kako zvesto si igral svojo ulogo! Jaz sem bila zaljubljena, zaljubljena do norosti! Pomisli! Ah, kako si bil velik za me, kak junak! Moj malik si bil, moj bog, in jaz sem si želela biti tvoja ponižna dekla. Tako velik, tako nedosežen v moji duši! Kaj ne, kako smešno, kako strašno smešno?! ... Ustavi se pred njim, neskončno bridko: Lep čas je bil, ko sem bila tvoja nevesta.

Ivan za-se: Ne, mene je bilo groza...

Ana: Groza?!... Vendar... Čudo!...

In zakaj mi nisi prizanesel, kaj sem ti storila?! Odišel bi bil, izginil! Jaz bi te ne bi bila proklinjala. O ne! Tako sem te oboževala, tako vzvišen si mi bil... Glej, jaz bi bila mislila, da sem ti premalo, da te nisem vredna... To bi bila mislila. In ostal bi bil isti moj gospod, moj malik in ideal... Si me moral tako ponižati, tako do cela uničiti?! O ti... ti!... Stojiš pred njim in gleda doli na njega z neopisljivim preziranjem. Si se mi moral pokazati v pravi luči, brez krinke?!... Sploh, kaj delaš tu, idi! Ne spominjaj me da si ti tisti, ... da sem doigrana, da sem pri koncu, strta... s petindvajsetimi leti!... Idi, mogla bi se spožabiti.

Ivan: Pusti me tukaj. Zakaj bi te ne poslušal? Govori! Molčati je težko. In zakaj bi te ne poslušal jaz? Nikogar nimaš.

Ana: Nikogar, nikogar! Vse si mi ukradl, vse si mi odpodil. Sama sem, tuja vsem... Materi, očetu, sestri, bratu... Vsi so zoper mene... Ne pojmi me, ni jim tako grozno... Veseli se, ti imaš polno zagovornikov, jaz le odpor!...

Ivan s posebnim nasmehom: Rekel sem, jaz ali kdo drugi, — končno je vsejedno...

Ana: Ha, ha! Torej tako se brišejo računi! Kako grozno mi je, kako strašno grozno! Meni, ki sem žrtva! Kako vest imaš, kaka čustva, — imaš li srce?... Ko se je vse rušilo, ko je vse padalo na me, ko so se pogreznili bogovi v blato, ko sem jaz sama ležala v kaluži, — moj Bog, kako strašen čas je bil to! Tebi ni bilo nič, — ti si se čudil. Čudil si se, da se ne vdam, da ne molčim! Čudil si se, da sem videla in čutila sramoto, v katero si me zavlekel, da moja duša ni otrpnila precej prvi hip. Kako si me ponižal! Vidiš, tako pobožno sem ti sledila, jaz tvoja mlada, nedotaknjena žena, tedaj na oni poročni dan. Še bi bil lahko kaj rešil, še

bi bila lahko živela sreča med nama! Moj Bog, tako sem te ljubila, tako sem ti verjela... Ali ne, kaj si hotel z ženo, — z nepokvarjeno ženo, — prostitutko si potreboval! In zato si mi moral vse strgati z duše, vse moje lepe sanje, vse čisto, dobro in plemenito si moral zamazati! In ti si se čudil, da sem kričala, da sem se branila. Čudil si se, da hodim z objokanimi očmi okrog, da si trgam lase z glave, da si s pestjo bijem to svoje mlado, oskrnjeno telo! S čelom sem tolkla v zid, grizla sem si roke, in moji nohti so bili okrvavljeni z mojo krvjo. Kožo bi si bila spraskala s telesa, da se očistim. A ti vsega tega nisi razumel. Rekel si jedenkrat materi, da sem ob pamet. Ob pamet? Ha, ha! Vidiš, a mati je bila dobra! Rekla mi je, da moram potrpeti. Da so pač nekateri moški taki — ali to se mora potrpeti. Sem žena... In možje, nam poročeni možje, imajo vso pravico nad nami. In potem je bilo boljše, navadila sem se. Težko je priučiti se smradu — ali ide. Nekaj žive duše se zaduši, nekaj srca odmre, ali ide... Ti si bil zadovoljen. In naposled celo jaz. Imela sem postati mati. moje srce je oživel in zatrepetalo v sreči. Dete! Nebeška čustva so prešinjala mojo dušo. Dete!... Prišlo je mrtvo na svet. Doktor je dejal, — vsled tvoje krivde, — vsled tvoje »mladostne neopreznosti« je dejal... Kako rahlo, kaj ne?! Neopreznost, — to je lepše, kakor greh, zločin... Nagne se k njemu: Ali veš, kako sem te sovražila takrat?! Sovraštvo in maščevanje je živelo v meni. Kaj ti veš, kolikokrat sem se nagnila v noči čez tvoj obraz, in moje roke so se oklenile tvojega vratu! Mislil si, da je ljubezen, zakaj moji prsti so bili slabi, in jaz sem te objemala lokavo, da te zmamim, oslabim — in ti potem zatisnem grlo. Volovsko grlo imaš! Jaz to vem... Hotela sem te zadaviti.

Ivan tiho: Vedel sem že takrat.

Ana: Vedel si?... O, o...

Ivan: Vedel. Ne bil bi se branil... Ljubil sem te Ana, ne pozabi!

Ana: Ljubil si me?!... Ha, ha!... A tvoje baletke, pred katerimi si me poniževal?!

Ivan odločno, ali s trudnim, težkim glasom: Da, ljubil sem te, Ana. Ljubil sem te prej še, ko si bila še ono veselo, brezskrbno dete doma, in pozneje, ko si bila moja, — vse, — ves čas, in še pozneje, ko si pred tremi leti odšla... In sedaj pusti, naj še jaz govorim. Ne vem, ali je greh, da sem tak. Teško mi je radi tebe. Ali sam, sam se, glej, ne zavedan tako grozno vsega tega. Tudi drugi so taki. Vsi v mojih letih so taki, Ana. To pride. Mi nismo krivi. V prvih letih mladosti se prične, in potem odpada kos za kosom, kar je idealnega v naših dušah. Tovariši in prilike, vino in naša lastna kri, in mnoge izmed vas žen, vse je krivo, vse nas ugonablja. Tako živimo in se pridimo med seboj, skrunimo in smo skrunjeni, in naša srca otrpnejo, in samo še surovost nam ostane v duši. Tak sem bil, ko sem te spoznal, Ana. In prvič tedaj me je zapeklo v srcu, da sem tak onečaščen in zamazan. A imel sem te rad in snubil sem te. Ni se mi zdelo greh. Vedeti moraš, da so vsi drugi taki, kakor jaz. Malo je boljših, slabših mnogo. Morda sem bil bolj nesrečen kakor drugi, ali... Oni čisti, mladi ne pridejo v poštev, Ana. Vas dekleta može matere, da bi bile preskrbljene. Dobre partije hočejo, — raje dobro partijo kakor dobrega človeka, ki nič nima. Tako je v obče. In jaz sem bil taka dobra partija, in tvoja mati me je bila vesela. In jaz sem te rad imel, ali razumel te nisem. Pokvarjen sem bil, in moja čustva niso bila tako čista kakor tvoja. To te je moralo žaliti, to sedaj pojnim, ali takrat nisem hotel pojmiti. Bila si moja, razumeš! In ker si mi tako hitro zaprla dušo, jemal sem to, kar je bilo moje. Ti bi me bila lahko dvignila k sebi takrat, a bila si prenevedna za to. Prav nič

nisi poznala moža, njegove duše, njegovih čustev, nagonov in njegovih strasti. Morda bi me bila razumela, moje postopanje bi ti ne bilo tako strašno, in rešila bi me... Ker jaz sem te ljubil. — A ti si me samo tako neopisno zaničevala, in to me je le izzivalo. Moj Bog, saj ne veš, kako sem tudi jaz trpel. Kakor da je nek težek ogromen oblok pal name. A jaz nisem eden izmed onih, ki kmalu klonejo... Upiral sem se in živel, kakor sem znal... A bilo je še slabje... Tedaj, ko je prišlo dete mrtvo na svet, mi je bilo, kakor da so mi srce živo iztrgali iz telesa z vsemi žilami in živci. Grozno mi je bilo. In ti si bila taka, tako strašna... A nisem se hotel udati. Ne, čemu?! Vse sem preživel, vse sem prenesel, kar me je srečalo v življenju, — tudi to priživiš, sem si mislil. Neki dan se mi je ona baletka vrgla v naročje, zaradi kateri si ti pozneje odšla. Vrgla se mi je, pravim. In jaz sem jo vzel, da tudi to poskusim, zakaj življenje mi je postajalo težko in strašno. Ko si ti odšla, sem samotaril. Tako sem bil sam, da me je bilo strah. Vedno sem bil sam, sam, sam... Sredi življenja sem stal, ki je vrelo in igralo krog mene, ali ostal sem sam. Tri leta nisem govoril z nikomur o sebi. O vsem, ali o sebi ne. A sedaj mi je težko. Ne morem več. Prišel sem po tebe. Pojdi z menoj! Vse ti hočem povedati, kar sem doživel, vse, kar me je zlo-milo in vse, kar sem jaz pomandral... Nič nečem od tebe, nikdar se te ne dotaknem. Ali zvečer bi rad govoril, govoril, vse bi rad povedal iz duše, kar sem pre-mišljeval ta leta. Jaz nisem kriv, Ana. Nekaj tretjega je krivo, — vse to naše ovzdušje, v katerem rastemo in živimo. Ali pojdeš z menoj, Ana?

Ana jokaje: Kako grozno sem nesrečna, moj Bog! Tako trudna sem, tako zmučena!

Ivan: Bedni smo mi ljudje! Pojdi z menoj! Nikogar nimaš, vsi so ti tuji in oddaljeni. Uničil sem te, ali jaz nisem ho-

tel. Ljubil sem te, in — ako ne jaz, kdo drugi. Sojeno je danes vam ženam tako... Pojdi, Ana! Ne morem ničesar popraviti, ali skrbeti hočem za te, da se odpočiješ. Tudi tebi so bila ta leta grozna, ta kruh po tujih hišah, tukaj kosilo, tam večerja. Hudo je prodajati pamet za kruh. Pojdi z menoj. Ako ozdraviš, poišči si druge sreče, ne bom ti zastavljal poti. Moje življenje je dokončano. Pojdeš?

Ana trdno, resignirano: Pojdem.

DOPIS Z DUNAJA. LJUBA.

Ko sem čitala v »Dokumente der Frauen« spis J. Pergerja, nisem se mnogo menila zanj in mu tudi nobene posebne važnosti pripisovala. Ne omenjala bi ga tudi sedaj ne, ko bi mu ne bil g. Klemenčič toliko pozornosti privoščil. Prvič že zato ne, ker sem jaz v decemberski številki lanskega letnika govorila o združitvi eventualnega slovenskega društva z »občnim avstrijskim ženskim društvom« čegar glasilo niso »Dokumente der Frauen«, in drugič, ker vem, da prosto mislečo ženstvo Dunaja najbolj simpatizira z socij. demokrati, proti katerim se Perger najostreje izraža.

Dunajsko ženstvo si je ustanovilo uže več ženskih društev. Imamo »krščansko žensko društvo«, »ženski klub«, društvo delavk« (teh je celo več) i. t. d. Med vsemi društvii vendar zavzema »občno avstr. ž. društvo« prvo mesto. To društvo ima zdrava načela in izborna vodstvo. Med tem ko je »ženski klub« le za ženstvo višjih krogov, ki ne vedo kam s časom, je prej imenovano društvo za ženstvo vseh slojev, katerim je mar izobrazbe in pouka — ali pa pomoči. V tem društvu se prirejajo večeri z najrazličnejšimi vsporedi, ki so ali vsem pristopni, ali pa le za društvenike. Društvo ima le eno jedino sobo: čitalnico, ne pa, kakor »ženski klub«, celo vrsto prostorov,

kjer udje kvartajo, biljadirajo, kadijo, toa-lete in javne škanale preresetavajo. »Obče avstr. ž. dr.« je na internacijonalni podlagi, ter že ima nekaj podružnic. Njegova internacijonalnost je priznana v pravi-lih, in da tudi v praksi, to vidi lahko vsak, kedor je natančneje informiran. Tako n. p. so v odboru tudi zavedne Čehinje, ki ne zatajujejo svojega prepričanja. (Mimogrede omenjeno, je predsednica, gđc. Fickert, tudi mene prosila, naj stopim v v. odbor, dasiravno ve, da sem Slovenka.) Vodstvo je v rokah jako inteligentnih in trezno mislečih dam, ki so sicer pristno nemškega mišljenja, kar se tiče njih lastne osebe, vendar pa podreajo narodne inte-rese obče človeškim. Da pa simpatizuje prosto mislečo ženstvo sè socijalnimi de-mokrati, tega mu ne more nihče zameriti, ker so oni ženski osvoboditvi najbolj pra-vični. Vsakemu je prijatelj ljubši nego nasprotnik.

Nekaj mi je g. Klemenčič pač iz duše govoril. To je čudna sodba slovenskih časnikarjev in Slovencev sploh napram »Slovenki«. Ko sem še bila med Slovenci in sem izmed ženskih listov le čitala »Slovenko«, sem čestokrat mislila: Zakaj neki pravi-jo, da ni »Slovenka« bogvekaj?! Meni ugaja. A mislila sem potem, da le zato, ker sploh nobenega ženskega lista več ne poznam, in njih kritika mi je imponirala in prepričana sem bila, »da ni »Slovenka« bog-vekaj.« No danes mi njih sodba ne impo-nira več. Poznam skoro vse večje nemške ženske liste in lahko trdim, da se sme »Slovenka« (izvzemši morebiti berolinsko »Die Frau«) z vsemi postaviti v eno vrsto. Rada bi vedela, kaj neki odlikuje »Dokumente« tako, da bi bila proti njim »Slovenka« taka ničla!? Čemu priporo-čujejo slovenski listi iste? Priporočujte »Slo-venko«, ki se bori za iste pravice, ima isti program kako »Dokumente«, samo da je »Slovenka« pisana v domačem jeziku. Vsa čast internacijonalni objektivnosti; — ampak

naj bo res objektivnost, in ne domačim listom krivična sodba in njim na kvar.

Da preidem na kaj drugega.

O kongresu antialkoholikov pisali so vsi večji časopisi mnogo. Kar bi morda naše ženstvo zanimalo, je dejstvo, da je tudi v »občem avstr. ž. društvu« govoril profesor dr. Farel iz Švice ter svetoval ženam, na kakšen način naj bi delovale one proti najhujšemu sovražniku človeštva, proti alkoholizmu. — Najbrž se bode tudi tukaj osnovalo društvo abstinentinj, slično onim, ki so jih ustanovile delavne švicarske dame. Kolikokrat se čuje pri nas, kako tožijo samci, ki imajo hrano v gostilnah, da so prisiljeni piti, ker drugače ne dobe hrane. Koliko stane to na mesec, na leto, izračuni si lahko vsak sam, da govorim samo o materijelni škodi in ne tudi o moralni, za katero ima jako malo ljudi smisla. Ta nedostatek so hotele odpraviti žene, in čuditi smo se morali, ko smo slišali, kaj so dosegle v Švici v posameznih mestih v kratkem času. Ustanovile so restavracije, v katerih se dobiva dobra cena hrana brez alkoholičnih pijač. Kako se je s to uredbo ustreglo tudi mnogim moškim, priča izborna frekvencija teh gostilen. Seveda so te žene tudi v svobodni Švici imele mnogo zaprek, morale prestati dosti zasmehovanj, a končno imajo lepo plačilo v vspehu svojega truda in v hvaležnosti mnogih mlajših uradnikov in uradnic.

Na vsakem polji torej že vidimo delovati ženo, in povsod dobrodelno. Res še moramo mnogo predsodkov premagati, a česa ne premaga vstrajnost, združena z inteligenco, in to tem bolj, ker imamo le malokedaj logično mislečega nasprotnika.

Ker že ravno govorim o nelogičnih nasprotnikih, dovolite mi, gpa. urednica, da navedem jedno nesmisel. — Vedno bolj se toži, da je mladim ljudem skoro popolnoma nemožno ženiti se, ako nima on ali ona zasebnega premoženja. Zato tudi vedno bolj izginjajo srečni zakoni, in to ni čuda,

če se mora pri sklenitvi istih po vsem bolj vprašati kakor po ljubezni. Logično misleč človek, ki ve, da je srečen zakon podlaga človeške družbe, bi pričakoval od mero-dajnih krogov vsega, kar povspešuje svobodno volitev. A ravno nasprotno se godi. V mnogih kronovinah mora učiteljica, poštna uradnica i. dr. izstopiti iz službe, ako se omoži. Zato se niti 10% mladih inteligentnih deklet ne more omožiti, ali pa se omože z možem, ki je mnogo stareji od njih. Ta krivica je gotovo ena največjih, kar jih mora prestati ženstvo. Da se proti njej borimo z vsemi močmi in se bomo, dokler je ne odpravimo, je le dokaz, da se čutimo kot človek — kot žena.

NADEŽDA ALEKSANDROVNA LUHMANOVA. BOŽIDAR TVORCOV. KALUGA.

Nadežda Aleksandrovna Luhmanova je ne le ena iz prvih ruskih pisateljnic, ona je tudi ena iz prvih boriteljnic za žensko stvar sploh, posebno pa zaboljšanje npravstvenega položaja sedanjega i bodočega ženstva.

Ta odlična ženska je letošnjo zimo nekočkrat predavala v obojih naših stolicah na razne teme ženskega vprašanja. Nadežda Aleksandrovna je prepričana, da je glavni izvirnik nepovoljnega stanja sedanje ženske tista prepad, katera leži mej razvojem moških in žensk v umstveno npravstvenem obziru. Gospa Luhmanova je napisala obširno razpravo pod zaglavjem: »Uzroki večnih preprirov mej moškimi i ženskami.« S to razpravo je od začetka spomladi ishodila vso Rusijo, ter jo predavala pred mnogobrojno avditorijo z velikim uspehom. V velikih provincijalnih središčih, kakoršna so vseučilišna mesta, je lekcija Luhmanove napravila tak utis, vi bi rekli tak furor, da se je morala predavati po nekočkrat zaporedom.

22. aprila t. l. je Nadežda Aleksandrovna posetila tudi starodavno teškovesno Kalugo, kamur jo je najbolj zvalilo društvo »pomoči učiteljem načelnih (ljudskih) šol«. V obširni dvorani tukajšnjega dvorjanstva ili plemstva, pred izbornim i mnogobrojnim občinstvom, predavala je gospa Luhmanova svojo izljubljeno temo po naslednjem načrtu:

Površni pregled ženskega življenja i prvi uzroki preprirov mej moškimi i ženskami.

Začetek lažnjivih dotik otrok raznega spola.

Načrt skupne odgoje fantičev i dekličev.

Nekoliko besedic o šolah tacega tipa na Švedskem i v Ameriki.

Poezija otroških spominov.

Korist od blizkega spoznanja značajev učeče se mladine obojega spola.

Je li pri sedanji odgoji možno iskreno prijateljstvo mej mladenči i devicami?

Pravice dekličev v Angliji.

Ljubkovanje i ulica — odgojiteljica.

Povodom govora znamenitega našega pravoveda-senatorja Koni — v dvorcu princeze E. M. Oldenburške v Petrogradu o spasu padših žensk. Kdo i kaj more povzdigniti družbinsko npravstvenost.

Sužnje veselja.

O nezakonskih otrocih.

Baharija.

Prizanesljivost družbe k znanim otnošajem.

Ženin i nevesta.

Naloga očeta i matere v odgoji otrok.

Beseda o neoženjenih moških.

Lekcija je trajala cele tri ure s 15-minutnim prenehljejem. Učinek predavanja na občinstvo je bil bezdvombeno silen, da si razen, kar je bilo vidno po obrazih, kak moških, tak i ženskih. Osnovna ideja vsega predavanja je, po mojem, vzajemno neznanje i nerazumenje ženskega i moškega spola, i to je tudi glavni vir tistih žalostnih preprirov i navskri-

žij, ktere vidimo v vseh dobah i v vseh slojih človeškega življenja, življenja skupnega, moških z ženskami. Gospa Luhmanova prav za prav novega prav nič ni povedala; pa njena razprava je preispolnjena markantnih slučajev iz raznoobraznih krogov življenjskih, od berača do bogača, od prostaka do usejanega sè zvezdami najvišega državnega dostojanstvenika. Vse te slučaje je gospa prepodavateljica prav umetno zvezala v eno celoto ter jih obobčila i navdahnila z visoko moraloj, kar je lastno le ljudem nadarjenim, kakoršna je bez dvombe Nadežda Aleksandrovna. Pribavite še impozantno unajnost, tisto starost, kteri Prešernove »srčne rane« uže ne motijo sna, i lepo i energično doneči glas bariton — i vi si lahko sestavite resnične pojme, povoljne pojme i o samoj gospe Luhmanovi, i o njenih lekcijah, i tisti ulogi, ktero Nadežda Aleksandrovna igra v ruskem literarnem življenju: uloga ta ni malo važna, a kar je glavno, je, seveda, to, da je polna trnja...

P. S. Gospa I. T. Čulicka, moja dobra prijateljica i velika boriteljica za pravo žensko delo, šepnula je do predavanja g. lektorši, da jo bo slušal tudi sotrudnik »Slovenke«. Sred predivljija dobil sem vizitnico z ruskim, seveda, pripisom: Členica »ruskega literarnega i glediščnega društva v Petrogradu« pošilja vam svoj srčni pozdrav. N. A. L. To vizitnico pošiljam vam*), kak drago relikvijo — hranite jo zvesto! Je menda bolj vaša, nego pa moje malosti...

O SPOLNI VZGOJI.***) DRAGOTIN LONČAR. PRAGA.

(Zvršetek.)

Drugo pravilo, ki je moramo imeti vedno pred očmi, je to, da vzpodbujamo k

*) Najsrčnejša hvala na izredni ljubeznjivosti! Ured.

**) Po dr. El. Blackwellovi,

zgodnjemu zakonu. Kar uči splošna izkušnja, obsegajo besede Montesquieuove: »Zakon narave je, da čim bolj se zmanjšuje število zakonov, tem pokvarjenejši so oni, ki v ta stan vstopajo, čim manj je oženjenih mož, tem manj je zakonske zvestobe.« Vse kratkovidne vlade, ki otežujejo na nenaraven način sklepanje zakonov, so primorane preklicavati svoje prepovedi in zapreke, ko se množi število nezakonskih otrok.

Toda zgodnji zakon še ne pomenja sam na sebi npravnega preporoda, ako si ni pridobil človek že poprej vlade nad seboj.

Zakon ni nikakšno zdravilo za spolne bolezni. Kjer se smatra zakon za priložnost, da moremo nezdržno ustrezati spolnemu nagonu, ondasi se godi to tako dolgo, dokler se nismo prenasitili. To je nujna posledica vsch samo gmotnih slasti. Tu ni samovlade, zato je tudi neznana duševna prednost zakonskega stanu, tu ni nikakega spoštovanja do ženskega spola. Telesno prenasičenost more zadovoljiti le izprememba, odtod splošna nezvestoba in ž njo vse neblage posledice za rodbinsko življenje. Zgodnji zakon ima svojo vrednost le tam, kjer vlada poleg tega npravna čistost.

Zahteva zgodnjega zakona ima mnogo zaprek, toda te zapreke moramo odstraniti. Zgodnji zakon je naravni in pravi način, da se izognemo razuzdanemu življenju. Ako hočemo, da se človeška družba zboljša, moramo ta način življenja smatrati za trdno prepričanje, ne za abstraktni ideal, uvaževati moramo možne stvari in ne nemožnih. Vse drugačne so posledice, ako imamo pred seboj določeni namen, ki ga skušamo dosežati z vsemi silami, nego če že naprej dvomimo o možnosti uspeha.

Zapreke, ki ovirajo zgodnji zakon, so prva ljubezen, nemožnost skrbeti za rodbino, želja po romantičnem, vihravastem življenju, izpremembi. Toda to so prazni izgovori, ki slone na napačni vzgoji, na nedostatku samovlade, nenravnih navadah

in pokvarjenem okusu. Mladi mož, ki se je navadil od otroških let pošteno občevati z mladimi ženami, se ne zagleda takoj v prvo ženo, ki mu pride nasproti. S svobodnim prijateljskim občevanjem je spoznal svoj značaj in je zmožen, da si pametno voli prihodnjo svojo družico. Za mlado ženo je zgodnji zakon naravni cilj življenja, ki ga hoče doseči. Njen okus si želi mladega moža, nekoliko starejšega, nego je sama, tovariša, katerega more spoštovati in ljubiti, toda le kot tovariša in ne kot očeta. Ako postane duševna sorodnost neizogibni temelj prave in trdne zakonske sreče, da se mora pred njo gmotna korist umakniti; ako bodo varčnost, znanje gospodinjstva in sposobnost, pripraviti prijetno družinsko ognjišče, poleg duševne sorodnosti glavni pogoji zakonske sreče, potem se bo skušala žena prilagoditi tem lastnostim. Ako pa nasprotno ona čuti, da je telesni vtisek glavna stvar, za katero se ji je treba brigati, da je telesnost glavno ali morebiti edino njeno bogastvo, ki zanima možki svet, potem bo naravno ona vzgajala le svojo telesnost, v to svrhu ji bodo služila vsa mogoča sredstva, zlasti obleka, ki naj ji daje telesno dražestnost in zakriva telesne nedostatke. Nečimernost, potratnost, ki se često navaja kot zapreka zakona, so posledice te npravne pokvarjenosti, goječe le telesnost. Otroci bi morali začeti samostojno življenje tako preprosto, kakor so je začeli njih stariši, kot dodatek naj bi jim bile le koristi vzgoje. Napačno je mnenje, da morajo otroci samostojno začeti šele tam, kjer so nehal stariši. Vsak rod bi se okoristil z delom prejšnjega, vsak bi napredoval za korak dalje. Dobro sredstvo proti nenravnosti je zgodnja zaroka in ž njo združene dolžnosti in pravice.

Reformo spolne vzgoje pa mora proizvajati tudi oče, ne le mati. Mož pri svojih opraviilih izven domače hiše prepušča često vzgojo ženi, dasi je potreba vzajemnega

sodelovanja. Neke dolžnosti pa zahtevamo naravnost le od moža, one dolžnosti, ki mu jih nalaga njegovo javno delovanje. Može imajo ne le kot očetje, ampak tudi kot vzgojevatelji mladine, kot učitelji, duhovniki, zdravniki veliko moč v rokah, da povzdigajo nравnost družbe.

Mnogo morejo koristiti očetje svojim otrokom in njih prihodnosti s postavami, ki jih bodisi dajejo, bodisi odobravajo. Ako skrbi zakonodarstvo za razmnoževanje armade, gostilen ali pa za uredbo tovarniškega dela in za narodno vzgojo, vse to vpliva na nравni značaj ljudstva. Noben zakonodarec, ki je sam tudi oče, ne smel bi pozabiti dolžnosti, ki mu jo nalaga družina, kako namreč more dobro premagati slabo, kake postave uvesti, da bi mogli otroci lažje se vzgajati v krepostne ljudi.

Tudi spolno čistost moremo varovati s postavami, ako pride družba do spoznanja, da je spolna čistost imetje in sicer najdragocenejše imetje, ter da je naraščajoča razuzdanost zlo, pred katerim nas mora braniti zakonodarstvo. Pri tem pa mora poseči zakonodarstvo po viru zla in se ne zadovoljiti le s tem, da odstranjuje posledice zla: usahniti mora vir.

Zakonodarstvo samo na sebi pa ne pomaga nič, ako vzajemno ne deluje pri tem ostala družba s svetom, pismom in besedo. Pred vsem je treba, da umevajo pomen tega vprašanja oni, katerih se najbolj tiče, namreč očetje in matere.

Prvi korak k spolni vzgoji mladine je ta, da se stariši zavedajo pravega namena te vzgoje in da vsakdo pomaga pri tem. Drugič pa se je treba odločiti, na kakšen način bi se dal doseči ta namen s skupnim delom. Proti redni, stalni nevarnosti je treba rednega, stalnega in združenega dela — organizacije, društev.

* * *

To bi bile vodilne misli dr. Blackwellove. Spolno razmerje ima globok pomen za razvoj naroda, za njegovo duševno in

telesno silo, za njegov značaj, njegove zmožnosti. Ako je kako vprašanje narodno, je predvsem spolno, in zlasti velja to za male narode. Spolno vprašanje je vprašanje malega naroda — trdi po vsej pravici Björnson.

Ulični napisi, blagoslavljanje zastav, odkrivanje spominskih ploščic z vsemi temi pompoznimi sprevodi, tem krikom in vikom v prazne višave, temi vodenastimi napitnicami, ki izvablajo solze iz oči in padanje v naročje drug drugemu — kako površno, malenkostno, v celoti brezpomembno »narodno delo« v primeri z velikimi, globljimi nalogami, ki nam jih nalaga ravno ta malost! Žalostno smešni ti rodoljubi in domoljubi, ki vam pri vsaki priliki vstajajo drug za drugim, pretresljivo in ginljivo deklamujejo o naši malosti, zaradi katere baje nikamor ne pridemo, ker se povrh še prepiramo med seboj, kako grmè proti našim sovragom (kako prijetno je vendar igrati ulogo nedolžnega jagnjeta!), ki krčijo naše vrste, kako vam v pristnem ali umetnem navdušenju na debelo prodajajo svojo ljubezen do slovenskega naroda, za katerega hočejo dati svoje življenje, če ne pa vsaj delovati zanj do zadnjega dihljaja — pri tem pa taki in podobni narodni delavci, katerih ni malo, in med najboljšimi sloji, sistematično izkoriščajo moralno pokvarjenost ali pa gmotno bedo žen brez pomisleka, koliko poštenih rodbin so morebiti s tem ukrali slovenskemu narodu, koliko dece, — koliko duševne in telesne revščine povzročili, ki se ne da popraviti tako hitro!! In mi smo vendar mal narod in ljubimo ta svoj mali narod...

Zlasti mladina (visokošolska), ki toliko rada govori o tem, kako deluje za narod ali se vsaj pripravlja za narodno delo, ima tu hvaležno polje pokazati v resnici, kako umeva svojo nalogo. Seveda to drobno delo ni tako po ceni, ž njim si ne prislužimo tako hitro dvomljive slave in imena »narodnih bojevnikov« in »velikih rodoljubov.«

A kdo ne hrepeni po tem? Tičimo še preveč v starih nazorih.

Nasproti sedaj vladajočemu mnogoženstvu nastopa novi ideal spolnega življenja: enoženstvo. Posamezniki bodo i v prihodnje, kakor doslej živeli v prostovoljnem ali prisiljenem brezženstvu, toda splošni namen človeške družbe brezženstvo ne more biti. Gre za to, da se to razmerje uravna primerno stopinji razvoja, do katere smo prišli.

Mногоženstvo smatram za nedovoljeno iz intelektualnih in moralnih razlogov. Razum, oprt na rezultate novejšega proučavanja, mi jasno dokazuje telesno in duševno škodljivost mnogoženstva kakor za posameznika tako za družbo. Moralni razlogi pa izhajajo iz prepričanja, da se človeštvo razvija k vedno večji popolnosti in da je vsakdo dolžan, ako hočemo napredek, pomagati pri tem spopolnjevanju, ker celota bo popolna, ako bodo popolni njeni posamezni deli. To moralno prepričanje mi narekuje tudi moje socialno stališče. Kdor je proti kakršnemukoli izkoriščanju, dosledno ne more in ne sme izkoriščati žene, da bi mu prodajala svoje najdražje imetje — ljubezen. Nasprotno si moramo prizadevati, da preuredimo družbo tako, da se ženi ne bo treba zatekati k mnogomoštvu.

Vstajajo možje, ki dajejo smer ljudstvu, po kateri se vrši moralni prepород človeške družbe. Imenujem samo par znanih imen: Tolstoj na Ruskem, Björnson v Skandinaviji, Masaryk na Češkem, Zola (v zadnjem času) na Francoskem itd.

Dani se tudi tu že; kdaj pa napoči dan, je odvisno od nas samih, od našega dela...

OBČNI ZBOR ZAVODA SV. NIKOLAJA V TRSTU.

Dne 28. aprila t. l. se je vršil v dvarani „tržaškega podpornega in bralnega

društva“ tretji redni občni zbor „zavoda Sv. Nikolaja“. Udeležba je bila zlasti od strani slov. služkinj jako obila, kar jasno priča, da vedo dekleta ceniti ustanovo, katere smoter je njih duševna in gmotna blaginja.

Zborovanje je otvorila predsednica ga. Karla Ponikvarjeva, ki je navzoče presrečno pozdravila ter dala besedo tajnici, gej. Ivanki Klemenčič. Tajnica se je v svojem poročilu omejila le na splošna dejstva, prepustivši podrobno poročilo o delovanju in položaju zavoda voditeljici notranje uprave, gej. Mariji Skrinjarjevi. Tajnica je poročala sledeče:

Tretjič obdržuje „zavod Sv. Nikolaja“ svoj redni občni zbor, tretjič polaga račun o svojem delovanju. Z zadoščenjem lahko rečemo, da je račun tudi danes v popolnem soglasju z namenom in nalogo zavoda. „Zavod Sv. Nikolaja“ je tudi v minolem letu dosledno in vestno vršil svojo človekoljubno misijo. Tudi letos še ni sicer mogel tako razširiti svojega delokroga, kakor določa temelj njegovega programa, kajti primanjkovalo mu je v to potrebnih denarnih sredstev. V kolikor pa mu gmotne razmere in nekatere druge okoliščnosti niso delale nepremagljivih ovir, je dosegal svoj namen v polnem obsegu. Poglejmo!

V minolem letu je „zavod Sv. Nikolaja“ sprejel 607 deklet, in sicer iz Kranjske 223, s Primorskega 201, Štajarskega 116, s Koroškega 46 in iz Hrvatske in Dalmacije 22. Od postanka pa do konca leta 1900 je zavod oskrbel 1084 deklet. S takim številom more le malokateri podoben zavod dokumentirati svoje delovanje in opravičenost svojega obstanka.

Mnogo, mnogo izmed teh deklet je prišlo trkat na vrata našega zavoda v hipu, ko ji je pošel zadnji novčič, s katerim bi si mogla preskrbeti neobhodno potrebne hrane in prenočišča, ko ni imela ni jedne odkritosrčne prijateljske duše, h kateri bi se zamogla zateči za kakoršno koli pomoč.

Prišla je torej v hipu, ko je stala pred najgroznejšo bedo, ko so že po njej stezali svoje umazane roke podli, brezsrčni ljudje, ki na brezvesten način izkoriščajo bedo in zapuščenost ter nevednost naših deklet in jih pehajo v brezno нравne propalosti in duševne smrti. Lahko se torej reče, da je zavod s tem, da je ubogemu dekletu v takem hipu odprl svoja vrata in jo sprejel v svoje okrilje, ji takorekoč znova podaril življenje. In takih slučajev je bilo ogromno število. Tudi letos je torej imel naš zavod prebogato žetev na polju človekoljubja.

Vodstvo zavoda si je neprestano prizadevalo vzbuditi oziroma potrditi v mladenkah čut in zavest človeškega dostojanstva, ki je v zvezi z verskim čutom nepremagljiv jez nasproti nemoralnosti. A tudi v narodnem oziru je zavod pravo ognjišče narodne zavednosti in ljubezni do naroda. Lahko se reče, da dekleta, ki je vsaj nekaj časa bivalo v zavodu, ne izgubi več svojega človeškega in posebej še narodnega poštenja. To nam potrjuje dosedanja izkušnja. Izjeme so dosedaj bile le redke.

Žal pa, da v Slovencih še vedno ni pravega zanimanja in razumevanja glede našega zavoda. Posebno so občine po ogromni večini popolnoma indiferentne napram zavodu, vključno temu, da je isti ravno njim v posebno korist, ter jim prihranja mnogo denarja in nebroj sitnosti.

Vodstvo zavoda je tudi letos poslalo vsem slovenskim občinskim uradom prošnje za podporo, a žal, da so občine, ki so se odzvale naši prošnji s primerno svoto, le maloštevilne častne izjeme. Upajmo, da se v bodoče v tem oziru doseže temeljita izpremembra ter da bodo izjeme one občine, ki zavoda ne bodo hotele ali mogle podpirati.

Prav bi bilo, da bi vsaka občina določila zavodu stalno vsakoletno podporo. To bi pomenilo za občine mal davek, a našemu društvu bi se s tem zagotovila bodočnost.

Več smisla in ljubezni za naš zavod so pokazali slovenski zasebniki in nekateri denarni zavodi, kakor se razvidi iz blagajničinega poročila.

Za vse prejete podpore se je odbor pismenim potom zahvalil. A bodi še enkrat vsem častitim darovalkam in darovalcem, posameznikom in korporacijam izrečena na tem mestu presrčna zahvala!

Odbor je imel od zadnjega občnega zbora 12 rednih sej, na katerih se je, razven o tekočih stvareh, opetovano baval z vprašanjem, da bi se v zavodu zasnovala redna predavanja, a vsled vsakojakih ovir se to vprašanje še ni moglo končno rešiti. Upati pa smemo, da lepa misel, katere uresničenje bi bilo velikega kulturnega pomena, skoro postane dejstvo. Mej tržaško inteligencijo se nedvomno najde požrtvovalnih mož in žen, ki sprejmejo človekoljubno in rodoljubno nalogo ter prevzamejo predavanja. Med dekleti samimi vlada za to idejo mnogo zanimanja, ki priča, da ista hrepnijo po izobrazbi. Daj Bog, da bi na prihodnjem občnem zboru tudi v tem oziru že lahko poročali o delovanju in uspehih!

Slavje Prešernove stoletnice je našlo odmeva tudi v našem zavodu. Po inicijativi deklet samih odposlal se je k Prešernovi slavnosti v Ljubljano telegram, čegar stroške so dekleta sama zložila iz svojega. Vsebina brzojavke je bila ta-le:

„Iz vseh delov Slovenije zbrane — Prešernove čestilke smo udane; — med zbranimi je vsaka sklenila — da ne potujči je nobena sila. — Pesnikov duh živi med nami — Slava Prešernu, kličemo z Vami. — Gojenke zavoda Sv. Nikolaja.“

O tej priki je tudi odbor poslal sledečo brzojavko: „Duh Prešernov naj budi, — duh Prešernov naj živi, — Prešerna pesnika orjaka — naj slavi Slovenka vsaka!“

„Zavod Sv. Nikolaja“ stremi z vso vnemo po spopolnjenju in napredku, a ovira ga v tem, kakor že rečeno, nedostajanje gmotnih sredstev. Pred vsem bi mu

bilo treba prostornejšega stanovanja in primerne oprave. Prihodnje leto se mu bo seliti iz dosedanjih prostorov. Težko mu bo dobiti primernejših. Kako prijetno bi bilo, če bi naš zavod imel svoj lastni dom! Dal Bog da postane vsaj nada, da ga dobi v doglednem času, mogoča!

Konečno bodi izrečena srčna zahvala vsem slovenskim listom, pred vsem cenjeni „Edinosti“, da so, brez ozira na svoje politično stališče, se vedno radi odzivali prošnjam zavoda ter brezplačno priobčevali naša poročila in prošnje za podporo!

Zaključujem z željo: „Zavodu Sv. Nikolaja daj Bog zreti kmalu jasnejših dni!

* * *

Za tem je poročala blagajničarica, gospa Marija Skrinjar, o denarnem stanju zavoda. Iz njenega poročila posnemamo posebno zanimive podatke.

Ko je namreč leta 1898. prevzela blagajno, imela je v isti manj nego nič, kajti imela je nad 1000 K. — dolga. A z božjo pomočjo in s pomočjo rodoljubov in človekoljubov imela je koncem leta 1899. v blagajni že 445 K 32 st. gotovine. Vrh tega pa se je še nakupilo nekaj pohištva in drugih potrebščin, kakor priča letni račun. Blagajničarica se je spominjala vseh onih, ki so pripomogli, da se je tako kmalo rešila dolga, ter svoje poročilo završila tako-le: „Od vseh doposlanih svot sta me najbolj ganili dve, ki sem jih prejela od dveh preprostih, a po duhu in srcu plemenitih služkinj. Prva nam je poslala 22. K s podpisom: „kuharica v Kranju“, druga — Marija Mohar, rojena v Škofji loki na Kranjskem, sedaj v službi v Trebčah pri Opčinah — pa 10 K z opazko: „Rodoljubkam v pomoč in podporo! Bog daj srečo!“ — Končno bodi vsem, ki so pripomogli, da smo tudi gmotno tako lepo napredovali, izrečena še enkrat najiskrenejša hvala! Naj bi nam tudi v bodoče ne manjkalo blagih podpornikov!“

Ista gospa je na to prečitala sklepni račun za upravno leto 1900, ki izkazuje dohodkov 2126 K 63 st., skupnih stroškov K 1402'20, med katerimi se nahaja 150 K odškodnine za hrano čisto revnim dekletom, ter 1324 K 79 st. premoženja.

Ako reasumiramo vse doslej navedene podatke, najdemo, da je „zavod Sv. Nikolaja“ v kratki dobi svojega obstanka pokazal nenavadno življensko eneržijo ter dokazal, da temelji na pravi podlagi. Velezanimiva je o tem posebno izjava ge. blagajničarice, da se bo zavod v nekoliko letih, ako se bo razvijal tako kakor doslej, lahko vzdrževal sè samo redno udnino in posredovalnino.

Zanimivo in značilno je bilo poročilo ge. Skrinjarjeve o notranji upravi. Poročala je sledeče:

„Slavni občni zbor!

Dolžnost me veže, da danes po teku treh let stopim pred Vas kot voditeljica notranje uprave ter vam položim račun o svojem delovanju. Ko sem leta 1898. prevzela notranjo upravo, takrat že sem vedela, kako težko breme si naložim. Videla sem v duhu vse bridkosti, žrtve in težave, ki so spojene z notranjo upravo. Videla sem vso odgovornost in samozatejevanje, katero si naložim s tem bremenom. Ali prevzela sem z veseljem, ker sem vedela, da dekleta potrebujejo zaščitnika, in to sem hotela, da jim bodi „zavod Sv. Nikolaja“. Da je pa zavod vršil svojo nalogo, o tem priča število vsprejetih deklet. Od 1. oktobra 1898. pa do leta 1900. je vsprejel zavod pod svoje okrilje 1084 deklet, in sicer leta 1898. — 76, leta 1899. — 401 in leta 1900. — 607 deklet. Ta števila pač jasno kažejo, da-li je bil zavod potreben ali ne. Kažejo pa tudi, da je zavod z vsakim letom napredoval. Da je napredoval tudi gmotno, to kažejo računi društvene blagajne.

Dekleta so se vedla jako vzorno, izvzemši malih izjem. Zavod je postal v vseh

tržaških krogih jako znan in preljubljen ter bi moral razpolagati še z večjim številom deklet, ako bi hotel vstreči vsem onim družinam, katere iščejo v zavodu služkinj. In to brez razlike narodnosti.

Zavod je prava dobrota tudi za gospodinje, ker so gotove, da si najmejo pridno in pošteno služkinjo. Največje zadoščenje mi je, kedar se gospe tuje narodnosti pohvalno izražajo o njem.

Zavod je razkrinkal marsikateri brlog propalosti ter so tudi dotičniki vdobili svoje plačilo. Zavod je vsestransko delal za blaginjo deklet. Dobrim dekletom je preskrbel dobre službe, za slabe je pa poskrbel, da so se poboljšale ter tudi jim potem nabavil službo ali pa delo. O onih pa, ki se niso hotele poboljšati, je obvestil stariše ali pa županstvo ter s tem prvim prihranil sramoto, a občinam stroške za odgon in druge sitnosti. Navajalo se je tudi dekleta na varčnost, kajti ravno ta je ključ blagostanju, a naša dekleta žalibog ne znajo varčiti; le redkokdaj se zgodi, da bi katero dekle prostovoljno hranilo, pač pa lahkomišelnost zapravlja denar, ki si ga je težko prislužilo.

Zavod ima tudi namen, širiti med dekleti veselje do čitanja, ter je ta namen izvrševal, kolikor je bilo v njegovi moči.

Zavod je tudi skrbel za primerno razvedrilo onih deklet, ki so ob nedeljah in praznikih kar trumoma prihajala vanj.

Zdaj mi je pa pojasniti še nekaj, kar bi rajši zamolčala.

Rekla sem že, da sem leta 1898. z veseljem prevzela notranjo upravo. Vedela sem že takrat, da me čaka velika odgovornost, a zanašala sem se na človekoljubje in rodoljubje tržaških in drugih gospa in gospic — in nisem se varala. Dolžnost me veže, da danes tem potom zahvalim one plemenite gospe, ki so mi lajšale trud in bridkost. Posebno pa mi je zahvaliti one blage gospodinje, ki razumejo namen zavoda ter so sprejemale dekleta v službo,

postopale ž njimi blago ter po materinsko skrbele zanje. One nikakor ne smatrajo zavoda za „magacin“ ali zalogo, kjer se dobi na izbero, kdor hoče in kolikor hoče, deklet, marveč poznajo vzvišeno nalogo človekoljubja in rodoljubja ter vedo, da je tudi preprosto deklet del naroda, kateremu pripadamo me same.

Te plemenite gospe vedo, da ako rešimo narodu ženstvo, da smo storile najvažnejše. Hvala jim, ker so me razumele. — Imamo pa tudi takih gospa, ki ne umejo važne naloge „Zavoda Sv. Nikolaja“; one hočejo po vsej sili ponižati zavod v navadno posredovalnico. A to se ne sme nikdar zgoditi. Zavod še ne sme ponižati do take stopinje. Zavod bodi v prvi vrsti pribežališče, v drugi vzgojevališče in še le v tretji vrsti posredovalnica.

Očita se mi, da sem premalo stroga, zahteva se, da moram biti stroga do brezobzirnosti; zahteva se, da moram dekleta prisiliti, da ostanejo v hišah, kamor jih dam, in ako se slepo ne pokorijo, da se jih ne sme nikdar več sprejeti v zavod. Upeljati se hočejo take spremembe, katerim se ne morem udati. In vse to od takih strani, ki niso nikdar za zavod niti z mezinem se ganile. Absolutizem in terorizem ni za sedanji prosvitljeni vek, pač pa zahteva naš vek napredka na vsakem polju. Prepričana sem tudi, da se z blagim in milim postopanjem mnogo več doseže nego z brezobzirnostjo in zatiranjem. Meni je deklet, kedar prestopi prag zavoda, moje dete, za katero sem dolžna skrbeti, ne oziraje se na to, da-li deklet to zasluži ali ne. Zatekla se je v zavod, potrebna pomoči in varstva, in to zadošča, da jo ljubim in da po moči skrbim za njeno srečo.

Očita se mi nadalje, da branim in zagovarjam služkinje. — Moj Bog, zakaj pa sem postala voditeljica zavoda za služkinje? Kako naj ne branim teh od vsega sveta zapuščenih in pozabljenih sirot? Da, branim jih povesod, kjerkoli se jim godi

krivica, že za to, ker se same ne smejo in ne morejo braniti. Branim jih pred moškimi propalicami, pred izkoriščevalci njih nevednosti, pred rušitelji ženske sramežljivosti, a tudi pred gospodarji in organi c. kr. policije, ako treba. Branim jih povsod, kjerkoli se jim godi krivica. Krivica se jim ne sme goditi nikjer in nikdar. Meni so dragocen del naroda in prevzela sem s polnim prepričanjem dolžnost, skrbeti zanje.

Jaz vem tudi za njih slabosti. — Boli me, ko vidim, da je dekle spotično, brezčutno, da smatra svoje gospodinje za ne-kake tirane, vse to me boli — ali ono ni temu krivo, pač pa so krivi tisti, ki so jo tako napravili. Da, oni, ki hočejo imeti nekak mrtev, brezčuten stroj mesto čutečega bitja, oni sami so krivi, da je tako. — Gospodinja je dolžna skrbeti za dušni in telesni blagor svoje služkinje, in ako tako ne dela, ni prava gospodinja. Biti mora prizanesljiva, ljubeča mati, in služkinja jo bode ljubila ter ji bode udana z vso dušo. Motijo se torej one gospe, ki mislijo, da zavod bodi zaloga služkinj. Onečlašalo bi se s tem ime svetnika, katerega ime nosi. Poznam gospe, ki skrbijo za služkinjo, kakor za lastno dete; zato je pa tudi služkinja vdana gospodinja, kakor lastni materi. Ker sem pa prepričana, da one gospe, ki hočejo preosnove v zavodu, niso dosedaj malo ali nič delale v korist istega, pač pa znajo pošteno zabavljati, in to v škodo naše narodne stvari, svetujem jim in jih prosim danes, da se z vnelo oprijmejo dela v zavodu, in nihče jim ne bo bolj hvaležen nego jaz. Stvar so pritirale tako daleč, da ne kaže družega, ali da se udam ali pa da odstopim. Ker pa je zavod moje duševno dete, za katero sem žrtvovala vse, kar je bilo v moji moči, sem prepričana, da ako se udam, isti ne bo več odgovarjal svojemu namenu. Izjavljam torej danes, da odstopim ter polagam — ne svoje časti, pač pa bridkosti in trud

ter prepušcam dotičnim gospem, da se z vso vnelo lotijo dela. Slovenski narod ni nikdar tako krvavo potreboval delavnih ženskih moči kakor sedaj. (Zvrš. pride.)

NOVE KNJIGE.

Цртице од Светозара Ђоровића. Мала библиотека, свеска 17. и 18. У Мостару 1901. Издање и штампа књижарнице Пахера и Кисића. Цијена 48 хелера (24 н.) стр. 141.

Светозар Ђоровић је добро познати приповедач младе српске књижевне генерације. Њега карактерише плодност. По свима српским часописима налазите његових радова. Лањске године је осим сарадництва по листовима штампао и збирку слика »Из Касабе« где приказује разна лица и живот у Мостару и приповетку из хајдучког живота »Мркоњић«. Ова књижица има десет тако званих цртица.

Ђоровић је реалиста, који увек пише за то, да илуструје једну идеју. То се опажа код њега као мана у појединим његовим радовима и стога истичем то. Морал фабуле и идеја провирују из сваке речи у приповеци, и прате сваку кретњу личности као авети. То није ни најмање естетично и ми не волемо читати такве приповетке. К томе су те идеје тако обичне, морални назови, погледи на свет, какве их имају свакодневни површини људи. Бог зна зашто воле писац да заодева Gemeinplatz-е уметничким рухом, као што то чини у свима овим цртицама. Узмимо само прву по реду: »Јуда«. Јовишу потплатише Турци с педесет дуката да им преда хајдучког вођу, свог побратима Лазу. Њега пече савест и пре него што изврши издајничко дело, запали своју кућу показавши се и оде у гору, да с побратимом заједно хајдукује. Колико се изискује вештине, да овако измлаћена ствар пред нашим очима оживи! Ђоровић узима у помоћ једино савест и она доводи Јовишу до племените одлуке, а читалац види, како иза савести стоји писац, како се сам писац претворио у савест. То нас данас више не задовољава. Јовиша није ни мало специјализиран, ми не знамо о њему баш ништа, никакве слике о њему не можемо да створимо. Он стоји ту, да нам покаже, какву силу има савест, он је сасвиј имажинарна личност. И сва та савест је без

ипаквих нових психолошких детаља; то су вулгарни појмови о савести.

Међутим је Ђоровић много занимљивији и јачи, кад се упусти у приказивање правог живота, без обзира на идеју, него онако како га он види. Тога правог живота има у »Просјаку«, »Друговима«, »Богојављенској ноћи« али највише у »Божјићној плећки«. По народном обичају газда Митар врача у плећку и пророкује себи у идућој години смрт. То га ражалошти, доводи га кајању за учињене грехе и лихварство. Брише неправедне дугове, помири се са завађеним пријатељем (ово је красно приказано) и најзад се пропије и умире — тек после четир године; али не што је предсказала плећка већ од пића. И овде квари сав утисак завршетак, који нас подсећа на правоученије Доситијевић басана, али има у њој правог живота, и то нас задобија. У осталима је тај прави живот тек hauchartig и нису вредне спомена.

Ђоровић уме каткада да пише лепо, само смо радознали, да ли је то онда, кад он хоће или кад неће. Не знамо наима да ли он напише лепе ствари, кад се труди или се оне случајно роде. Из ове збирке то нисмо могли докучити. Спомињемо једну од његових најновијих лепих приповедака у »Кољу«: »Благо оном ко довијек живи«. У њој је одржано красно пријатељство између идеје и приказивања живота.

»Мала Библиотека« постоји једва годину и по дана и дала је зато време 18 свезака занимљиве садржине. У њој су дела најбољих српских писаца. Ако и не даде увек изврских ствари ипак је за похвалу њена тежња, да својом јефтином прокрчи пута српској књизи у најшире слојеве.

II.

BELEŽKE.

Na Švicarskih univerzih je bilo v zimskom semestru 1900 in 1901 zapisano na medicinski fakulteti poslušateljic: v Baselu 4, v Bernu 202, v Ženevi 177, v Lausanu 62, v Curihu 84, — torej skupaj 539. Izmed teh jih je bilo 518 inozemk — većinoma iz Rusije.

Ženstvo na naših višjih državnih šolah. V zadnji št. »Slovenke« navaja Dr. J. T. v svojem članku »ženstvo na naših višjih

državnih šolah« nekaj podatkov po uradni statistiki ministerstva za uk in bogočastje, ki so vsaj za Prago pomanjkljivi in nepopolni. — Po ljubeznivosti filozofke gđc. Zdenke Háskove mi je mogoče podati naslednje številkе, ki popolnoma odgovarjajo resnici.

Na češki univerzi v Pragi je na filozofski fakulteti 9 rednih slušateljic (od katerih je 8 že v 6. semestru), izvenrednih pa 31; na medicinski fakulteti 7 rednih slušateljic.

Jedna je v šestem, dve v četrtem semestru, pet je prav za prav že absolviranih, ali dovolilo se jim je delati le prvi rigoroz, ali tudi k ostalim izpitom se gotovo pri-pustе. (Gre namreč za to, da se jim vste-jejo vsa leta, katera so bila na univerzi; doslej sta se jim všteli le 2 leti). Skupaj je toraj sedaj 16 rednih slušateljic češke uni-verze v Pragi in 31 izvenrednih. S filo-zofske fakultete je absolviranih že 5 dam. Ž njih so 3 delale državne izpite (jedna je pro-fesorica na višji dekliški šoli v Pragi, druga na učiteljski pripravnici v Plznu, tretja na češkem ženskem gimnaziju »Minerva« v Pragi.) Dve sta že izročili disertacije za doktorat, jedna od teh dveh je tudi prvi rigoroz že zvršila.

Ali je uradna statistika za nemško univerzo v Pragu pravilna in popolna, mi ni znano, vsekako pa je za našo vladо jako značilno, da je statistika ravno za češko univerzo tako površna. Češka univerza je bila prva v Avstriji, ki je odprla svoja vrata tudi ženstvu, in »Minerva« je prva ženska gimnazija v Avstriji, — obstoji že deveto leto.

V Češki je žensko gibanje primeroma najbolj razvito, imajo bogato število naj-različnejših ženskih društev in organizacij, in samo v Pragi izhajajo štirje jako dobro urejevani ženski časopisi.

Zofka Kveder.

V Monakovem izhaja pod protekto-ratom princezinje Tereze bavarske, ki je bila pred par leti od monakovske univerze imenovana častnim doktorjem in članom bavarske akademije ved, nov etnografski list »Die Völkerschau«; ureja ga Dr. Klara Reuz. To je prvi znanostni list na Nemškem, katerega urejuje žena...

V zedinjenih državah v Ameriki je po statistiki de Gehlin-a število žen v tako-zvanih »moških« stanovih v zadnjih 20 letih

jako naraslo. Tako n. pr. se je povečalo število slikaric in kiparic od 412 na 10810, ženskih inženirjev od 0 na 127, ženskih zdravnikov in kirurgov od 527 na 455, ženskih propovednic od 66 na 1235, ženskih zakonodajalcev od 5 na 208, knjigovodkinj od 9 na 27777, ženskih zobnih zdravnikov od 24 na 337, i. t. d.

Cene življenskih potrebščin se vedno menjavajo, večinoma se dvigajo. Danes stoji na Francoskem 1 kg kruha 35 centimov; v letu 1800 je stal samo 18 cent. 1 kg govejega mesa je stal pred koncem prejšnjega stoletja 66 cent., sedaj že 1 frank, 70 cent. Liter mleka je stal v srednjem veku 15 cent., danes se plača za jeden liter dobrega, neposnetega mleka že 1 frank 50 cent., — toraj 10-krat toliko. Cene rib so postale nižje, četudi se jih sedaj potrebuje mnogo več nego prej kedaj.

V Ameriko je odšlo l. 1900 z Avstrije skupaj 114.847. oseb (leta 1889 le 62491 oseb), od teh je bilo 80193 možkih in 34654 žensk. To najboljše osvetljuje naše socialne razmere!

377 študenk je bilo o priliki dijaških nemirov v Rusiji zaprtih. Mnoge so kozaki ranili, dve smrtno.

Pozor „Secession“.

Kuhinjska posoda od sivega jemaliranega železa, prekaša vse druge enake izdelke na trpežnosti in vztrajnosti ter je zelo po ceni in brez konkurence. Zaloge popolne **kuhinjske oprave**. Novost te vrste je patentovani **stroj za kuhanje kave ali čaja**, ki deluje sam od sebe, ne da bi bilo ga treba nadzorovati. Izključno prodajo ima

Anton Amadeo

zaloga železja, kovin in kuhinjskih potrebščin

TRST — ulica Barriera vecchia 5 — TRST

Zavarovanje življenja

je eminentne važnosti za vsacega človeka, osobito pa za
gospodinje in matere.

V marsikateri obitelji je življenje moža oziroma očeta edini kapital, od katerega je odvisen blagor cele družine. Ako mož predčasno umrje in zapusti nepreskrbljeno udovo z otroci, je čisto cela rodbina izpostavljena najhujši bedi. Skrbni soprogi toraj ne more biti vsejedno, ako so soprog oziroma otroci zavarovani ali ne. Z zavarovanjem na življenje je možno: Varovati družino za slučaj smrti rediteljeve, preskrbeti otrokom doto, zagotoviti obstanek zakonskim, množiti rodbinsko premoženje, višati privatni kredit trgovcu, obrtniku itd.

Pod najugodnejšimi pogoji sprejema

„SLAVIJA“

vzajemno zavarovalna banka v Pragi zavarovanja na smrt in doživetje, dote otrokom in pokojnine. Ker ves čisti dobiček pripada členom, se po petletni zavarovalni dobi zmanjšujejo uplačila.

Doslej se je členom plačalo dividende

K 716541:28

Reserve in fondi znašajo

„ 20579494:88

vsa dosedanja izplačila pa

„ 62922942:86

Pojasnila radovoljno daje

Generalni zastop banke „Slavijske“ v Ljubljani

— v Gospodskih ulicah št. 12. —

Chief-Office : 48, Brixton-Road, London, SW.

Kedar treba, vzamite na košček sladkorja 30—40 kapljic

Thierry-jevega balzama,

da se notranje temeljito sčistite, ter rabite ta balzam ne le notranje, marveč tudi zunanje, da preprečite s tem unetje. ♦ Dobiva se v lekarnah. ♦ Pristen le z varnostno znamko : zelena nuna, ki je registrirana v vseh kulturnih državah, zaprt s pokrovcem (kapico) in utisnjeno tvrdko : Edino pristo. Po pošti franko 12 majnih ali 6 dvojnih steklenic 4 K. 1 steklenico na poskušnjo s prospektom in imenikom zalog v vseh državah sveta pošilja proti predhodni upošiljavi 1 K 20 st. lekarnarja

A. Thierry-ja tvornica v Pregradi pri Rogaški Slatini.

20

Slovenke !
Priporočajte "Slovenko"
priateljcem in znankam !

Chief-Office : 48, Brixton-Road, London, SW.

Thierry-jevo pristno mazilo iz centifolij

je najmočnejše vlačno mazilo naše dobe. Isto temeljito čisti rane, blaži bolečine ter povzroča brzo zdravljenje. Ranjena mesta omehčuje ter odpravlja iz njih vsa tuja telesa. Ne morejo ga pogrešati turisti, kolesarji in jahači.

♦ Dobiva se v lekarnah. ♦

Po pošti franko 2 lončka 3 K 50 st. Lonček za poskušnjo proti upošiljavi K 1:80 po pošti pošilja s prospektom in imenikom zalog po vsej zemlji lekarnarja A. Thierry-ja tvornica v Pregradi pri Rogaški Slatini. — Varujte se ponaredeb ter pazite na gornjo varnostno znamko, ki je užgana vsakemu lončku.

2—20

oooooooooooooooo

Mihael Novak

TRST

➡ Zaloga ➡

kave, riža, olja

ter sploh vseh v to stroko spadajočih stvari.

2—12

oooooooooooooooo

VELIK IZBOR VSEH PREDMETOV ZA POMLAD IN LETO,

volneno blago, perkal za obleke in srajce, cefir in oxford, lawn-tennis, satinets gladki, tiskani in mrežasti, vsakovrstni svileni predmeti za obleke in nakit, velik izbor čipek, trakov, zavratnikov, modnih specijalitov vsake vrste, rokovic iz svile, niti in kože, dežnikov.

Velik izbor perila dobiva se v manifakturnej zalogi

JAKOBA KLEMENCA, ul. Sv. Antona št. 1. v Trstu.

1—12

Na zahtevanje odposljejo se uzorci z dotičnimi cenami pošt. prosto

EDINA VEČKRAT ODLIKOVANA ZALOGA VINA ZDRUŽENA S PRODAJO V STEKLENICAH

Ulica Caserma 8. - **EMILA HACKERJA** - Ulica Caserma 8.

priporoča razven belih vin nižjeavstrijskih in štajarskih tudi ➡ **rum z Jamajke, garantirano pristen** ➡ neobdačen s svobodne luke, ali obdačen, v vsaki količini, franko v bivališču, nadalje ruski čaj in kitajski vsake količine.

Pošilja se kamorkoli v vsaki množini.